

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Nisan 2023 • Sayı: 31

GİTTİĞİN HER YERDE VAR OLMANIN
BAŞKA BİR BOYUTU ÇIKACAK KARŞINA. 77

Buket

Kâinattaki renklerin çeşitliliğinin tezhip sanatında güzel bir yansıması vardır. Çeşit çeşit, türlü türlü renklerle tabiatı süsleyen çiçekler, farklılık içerisinde bir uyumun ifadesi olup bu çeşitlilikten hakiki sanatkâr olan Yaratıcının birliğine, tevhide ulaştırır akledip düşünenleri. Buket ise bu birliğe, bütünlüğe ve ahenge tutulmuş ayna gibidir. Buketteki yeşilin kuşatıcılığı içinde sarı ve beyaz papatyaların gözler önüne serdiği uyum, bizi âlemi düşünmeye sevk eder. Yeşil rengin ruhumuza verdiği sükûn; beyazın, sarının, mor menekşenin göbeğindeki sarı rengi çevreleyen mor yaprakların yaşama sevincimizi harekete geçirmesi tarifi zor bir hâldir. Bu yüzden şükûfe, yani çiçek, tezhip ve minyatür sanatlarında gözlerimizi ve ruhumuzu doyurur, içimizdeki ince ve latif duyguları harekete geçirip hayata daha ümitle bakmamızı sağlar bir bakıma. Buketi çevreleyen kurdele, farklı renk ve kokudaki yaprak ve çiçeklerin bir arada kalmasını, çok çeşitli görünümlerin ahenkli bir şekilde bütünleşmesini sağlar. Aslında buketin, genelde toplumun özeldeyse insanın temsili olduğunu söylesek abartmış olmayız bu yüzden. Bu vesileyle Ramazan günlerimizin bereketli olması; arınmış, temizlenmiş ve yeni güzellikler edinmiş olarak bayrama erişmek duasıyla.

Geçerken

Nisan 2023 - Sayı: 31
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Mehmet Kahraman

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 270 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 99 ABD Doları - AB Ülkeleri için 45 Euro
Avustralya için 150 Avustralya Doları -Avusturya için 66 Euro - İsviçre için 66 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
24.03.2023

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / AYDIN HIZ
KIRILMIŞ BİR KALBE GÜL OLABİLİR MİSİN?

4 / EMİN GÜRDAMUR
CAN SIKICI BİR SORU: KİME YAZIYORUZ?

7 / SAFİYE GÖLBAŞI
AYAKÜSTÜ SORULAR

8 / HÜSEYİN AKIN
DEPREM APARTMANI

12 / GÜVEN ADIGÜZEL
SEVİMLİ ANARŞİST; KEÇİ

15 / CANAN OLPK KOÇ
ÜÇ TAVSİYE

16 / SÜMEYYE ÖZGEN
VE ŞİİR O ESKİ GÜLDÜR, KIZIL, SARI YABAN GÜLÜ,
YAPRAK YAPRAK AÇADURAN BAŞLANGIÇTAN BERİ..

18 / NACİ BARIŞAN
BİR YAZI BİR ÇİZİ

19 / MEHMET KAHRAMAN İLE SÖYLEŞİ
"ASIL YURDUNDAN UZAK OLAN İNŞANIN
HÜZNÜDÜR YAŞADIĞIMIZ."

24 / SEMA YANIÇ
İŞTE O SAHNE!

26 / ABDULBAKİ İŞCAN
EŞİK

28 / RUKİYE AYDIN
ERKEN GELEN

32 / KORAY ŞERBETÇİ
PİRİ REİS VE MUHTEŞEM HARİTASI

34 / MUSTAFA IRMAKLI
ORUÇ GÖNÜL HOŞLUĞUDUR

36 / HİLAL KOÇ HANCI
ACI TECRÜBE

38 / İBRAHİM VARELCİ
İNSAN SADELEŞEREK KENDİNİ TANIYABİLİR

40 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
DONDURULMUŞ BEDENLER GELECEKTE ÇİÇEK AÇAR MI?

42 / MEVLÜT UYANIK
FELSEFİYİ ANADOLU'DA YURTLANDIRMAK

44 / ZAMİRA FANGAJ
BAŞKA SESLER: ÖZLEM

45 / RUMEYSA MAVİYILDIZ
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

46 / FADİM ÖZER KASAY
EV HER ZAMAN BİR MEKÂN DEĞİLDİR, DEĞİL Mİ?

48 / ZEYNEP ONAR
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

R
E
K
İ
L
E
R
İ
N
İ
Ç
İ

KIRILMIŞ BİR KALBE GÜL OLABİLİR MİSİN?

AYDIN HIZ

Paylaşmak, önümüze serilmiş bir
gök sofrasıdır. Bu sofrada en çok
ekmeğini bölen doyar. ”

Yıkanmış Bir Sözcüğe Rüzgâr Olabilir Misin?

Arınmaya ve temizlenmeye dilimizden başlamalıyız çünkü. Söyleyeceklerimiz, nerede durduğumuzu belirler. Yaptıklarımız kadar yapmadıklarımızdan, söylediklerimiz kadar söyleyemediklerimizden de sorumluyuz. İçimizdeki nehirlerin kaynağına gitmekten başka çare yok! Suların sesi bir çağrıdır arınmak isteyen kimselere; şırıl şırıl... Tıpkı bir basamaktan aşağı iniyor gibi semavi bir nidaya doğru yükselmek için bir temizlenme çağrısıdır bu ses. Çağılıtlar senin de kulağına geliyor olmalı. Sen de müziğin içsel bir ahenkle yapıldığının farkındasın umarım. Kulağını kendine ver; iç sesini duyabilirsen sonrası kolay. Nehir senin ilahi yaratılışının içinde. Mevlana dili, gönül denizinin sahiline benzetmişti, hatırlıyorsun değil mi? “Denizde ne varsa sahile o vurur!”

Olağanüstü durumlarda herkes sözlerine çeki düzen verir. İyi bir hayat, güzel sözlerin şerh edilmesidir, bunu

bilir herkes. Cümlelerinden anlamlı bir bütün oluşturmak için sözlerini, içindeki ilahi sulara yıkar insan. Bu dönüşüme sen de bir katkı sunmalısın. Dirilişin alfabesinde senin de harflerin olsun istiyorsan, en azından yıkanmış sözcüklere rüzgâr olmalısın.

Kırılmış Bir Kalbe Gül Olabilir Misin?

Hüzünden bahsetmiyorum, çünkü Peygamberimiz “Allah hüznülü kalbi sever.” der. Güzelliklere açılan kapılardan biridir hüznün. Fakat her insanın taşımakta zorlanacağı yükleri olur. İnsanın kalbi, hayatın yokuşlarında kırılır bazen. Ağaçları sevmeyi, çiçeklere dokunmayı, yıldızları seyretmeyi ve insanlarla konuşmayı unuttur. İçinde تنها bir boşluk, bir anlamsızlık değirmeni, kendini öğütür de öğütür. İşte o zaman yaşamının lezzeti acılı bir aşâ döner. Yaşamak kanayan bir yara olur. Eksilerle toplanmış mahşerin provasıdır bazen yaşamak. Dikenlerinden damlayan kanın renginde bir gül saklı. Bu sırrın ancak konuşarak, paylaşarak, başkasına ışık olarak hayat bulacağını öğrendiğimiz sabahlar, güneş daha çok ısıtacak soğuk dünyamızı. Gözyaşları işte o zaman kırkikindi yağmurlarına dönüşecek. Rahmet ve merhametin tohumları, filizlenecek toprağı senin ve kardeşinin gönlünde bulacak. Kapısında bahar olduklarının gönlü senin evin olacak o vakit.

Gül bir imgedir sevgili dost. Gülersen, gül olursun bir kalbe.

Evi Yıkılana Yuva Olabilir Misin?

Gölgelik ol ama gölge etme! İnceliğinden soyunmuş bir iyilik, kırılmış bir kalbi daha çok yaralar çünkü. Acısını duymadığın kimseyi gönlünde misafir edemezsin. Bundan dolayı evsizlere önce kalbinde bir yuva inşa et. Hem soğuktan ve yağmurdan koru onu hem de yıldızlarını kapatmayan bir çatı ol ona. İnsan ufuklara baktıkça, geceleyin yıldızları seyrettikçe ferahlar. Rahman olanın sonsuzluğunu yansıtan göğes baka baka eritir içindeki elemeleri. Evi yıkılan kardeşin kendini sende bulsun ama sana mahkûm olmasın. Kardeşinin özgürlüğünü tutsaklığa çevirme. Rabbin seni seçtiyse iyilik yapman için, kibrin kirlerinden arındır nefsin. Sen bir aracısın sadece. Evini kaybetmiş kimse için geceler yorgundur, gündüzler telaşlı. Ev olamazsan kapı ol; hayatın renkleriyle buluşmasına imkân aralayan kadim bir kapı...

Susmuş Bir Dile Söz Olabilir Misin?

Bir gevezelik değil kastettiğim, sadece sessizliği büyütme... Çünkü anlam her zaman sözcüklere sığmaz. Kulaklar duyamaz ince sözlerin masasını. Derin acılar dilsizdir derler. Sohbet etmek konuşmak değildir her zaman. Telaşlı kelimeler bir tren katarı gibi dizilmişse dilimize, bir bakmak gerekir ne taşıyor dudaklarımızdan başkasının kulaklarına. Konuştukça yük mü oluyoruz, yükünü mü alıyoruz yoksa? İçli sözler, içli bir kalpte eğleşir ancak. Kalbini kardeşine ver, kalbinle duy onun sesini. Dedikodulara sağırlaş, bağırtila-

rı duyma. Dilsiz kalmış acılara kulak ver sadece. Felaketin kapısını çaldığı kimselere ses ver, kendi karanlığında susana dil ol. Çünkü senin ellerinden damlayan dua, kardeşinin acısına şifa olur.

Yalnız Bir Kimseye Biz Olabilir Misin?

Sınavın zorluğu karşısında insan bazen sorar “Neden ben?” diye. Hayatın sert dalgalarıyla boğuşurken yakınlarını kaybetmiş kimselere akıl verme sakın, gönlünü ver. Bu dünyada herkesin anlaşılmaya ihtiyacı var. Ümitsizlik, sahilde yüzeni kendi girdabına sürükleyerek boğan bir akıntıdır. Bu dalgayı engelleyemezsin belki ama denizin açıklarında sığınacak bir ada olabilirsin. Yalnızlığa sen şifa olabilirsin, daralmışlığı senin ilgin genişletebilir ancak. Bu hoyrat akış, senin duruşunla incelenebilir. Bir dostun yüreğinden gülüşler toplamadıysan, neye yarar duvarlarda çınlayan kahkahaların. Senin yağmurlarınla sönecek yangınlar var.

Özünden verdikçe sen, özün de gürleşir. Mütevazilik elbiseni çıkarma üstünden ama kendini küçük de görme. İlâhi Hakikat’in gölgesi sensin çünkü. Bugün çiçekli bir bahçe olmak varken, neden ıssız bir vaha olasin? Paylaşmak, önümüze serilmiş bir gök sofrasıdır. Bu sofrada en çok ekmeğini bölen doyar. Bir gönlü doygunluğuna hasrettir insan.

Varlığını anlamlandıran bir sebep olmalı. Unutma! Acılı bir kalbe dokunduğun kadar varsın.

CAN SIKICI BİR SORU: KİME YAZIYORUZ?

emin urdamur

Mektup yazarken muhatabımız bellidir; kullanacağımız ortak dili biliriz. Konuşurken dinleyici karşımızdadır; onu görür, duyar, anlık tepkilerini ölçer, sözümüzün kanatlarını ona göre açar ya da kapatırız. Ama yazarken işler sarpa sarar. Hangi algı düzeyine, hangi bakış açısına, hangi zekâyâ, hangi okura yazdığımız sorusu gelir, can sıkıcı bir biçimde karşımızda oturur. Dert yanma kapısı annemize ya da kız kardeşimize mi yazıyoruz? Her şeyi konuşabildiğimiz dostumuza mı? Gözüne girmek istediğimiz hocamıza mı? Gününü görsün istediğimiz rakibimize mi? Henüz doğmamış okurumuza mı? Doğmuş ama kim olduğunu bilmediğimiz kitap kurduna mı? Hayranlık duyduğumuz o ünlü yazara mı? Onay beklediğimiz editöre mi? Derinlerde yaşattığımız iç benliğimize mi?

“Kime yazıyoruz?” sorusu, yazının psikodinamiğini oluşturan; dil, üslup, lirizm, metinlerarasılık, istihza, ironi, anıştırma, bilinç akışı, imge ve metafor gibi imkânları ne ölçüde kullanacağımızı şekillendiren bir sorudur. Aslında sorundur demeliyiz. Ne görmezden gelebileceğimiz ne de çözebileceğimiz; galiba yazarlık yolunda birlikte yürümeye alışmamız gereken bir sorun. Yazı odamızın kapısını ne kadar sıkı örtersek örtelim, yazıya oturduğumuz anda bilincimizin derin sularında birkaç gözün ansızın açılıp bizi seyretmesine mâni olamayız. İşte bu gözler

yazımızdaki zekâyı, derinliği ve cesareti belirleyecektir. Doğrusu bu biraz da yemek yerken seyredilmeye benzer. İnsicamı bozar. Empati yeteneğimiz yüksekse gittikçe çoğalan bir endişe tarafından dürtülürüz ve o endişe karşısında, yeterince olgunlaşmamışsak, sendeleyip düşebiliriz. Bu endişenin kaynağı, tehdidi tam olarak algılayamamamızdır. Yani bilinmezlik. Kime yazdığımız muammadır. Hani az çok başarsak bu kez de karşımıza dizilen hayalî okur kitlesinin farklı algılarına hitap edecek hepsini kucaklayacak yekpare bir dil bulmakta zorlanırız. Sofradan aç kalka kalka bir gün, hayalî okurun göz hapsi altında yemek yemeyi öğreniriz. Gerçekten, buna alışmaktan başka çaremiz yok.

Meseleye biraz daha yakından bacak olursak bizi tedirgin eden şeyin yazdıklarımızı kınamasından, yadırgamasından veya anlamamasından endişe duyduğumuz okur olduğunu görürüz. İşte burada iç ülkenin önemi bütün ihtişamıyla kendini gösterir. Yazmak kendi tercihlerimizin arkasında durmayı, kendi ifade biçimimizi inşa etmeyi, kendi sesimizi korumayı, onun için savaşımayı gerektirir. Bir kurmaca metinde yazarın hitap ettiği kavrayış düzeyi asla vasat okuru hedeflememelidir. İyi bir metin büyük sanatçılarla, klasiklerle, nitelikli okurla, tarihle konuşur. Onlardan çekinir, onlarla didişir, onlara yaranır, onların yüksek duyuş ve düşünce akraba-

lığına dâhil olmaya çalışır. Zaten tarih boyunca büyük sanatçıların birbirleriyle konuştuğunu görürüz. Bizler okur olarak onların diyaloglarından nasibimize düşeni alırız. Onların mükâlemesinde zaman, mekân, dil, kültür farkı ortadan kalkar. Unamuno, Borges’le; Borges, Şehrazat’la; Muhammed İkbâl, Mevlana’yla; Thomas Mann, Goethe’yle; Ömer Seyfettin, Guy de Maupassant’la; Oğuz Atay, Halit Ziya’yla; Sezai Karakoç, Şeyh Galip’le; Necip Fazıl, Baudelaire’le; Gogol, E. T. A. Hoffmann’la, Dostoyevski, İncil’le konuşur. Uzayıp gider bu liste.

Kimileri, gerçek muhataplar varken hayalî yazarlarla konuşmayı gerçeklikten kopuş diye nitelendirebilir. Ama bu kopuş, verili olanın dil marifetiyle bilincin sınırlarını asli olana yani herkesin birbiriyle hizalandığı “ruhsal öze” doğru genişletmekten başka bir şey değildir. Yazar, kalemini ezberlerin içine çekenlerin tümüne birden, gücünün yettiği ölçüde sırt çevirmek zorundadır. En azından usulen bunu yapmak, bilincin derinlerinde gözlerini açıveren o işgüzar gözlere pirim vermemek, yazarın kaleminden önce kuşanması gereken silahtır. Bunun yolu, alternatif bir gerçekliğin tahtından hayata bakmakla mümkündür. Gazeteciler ve siyasetçiler, dili alabildiğine hafifleterek geniş kitlelere konuşurlar. Sanatçı ideolog değildir, siyasetçi değildir, gazeteci değildir. Kitleler genelde duymak istedikleri

sözleri söyleyenleri alkışlar. Alkış yanıltıcı bir ölçüttür. Deha zorlar, sanat dumura uğratar; iyi bir kurmaca kendini öyle güçlü dayatır ki gerçek hayatı tartışma konusu hâline getirir.

Rüya Mektepleri Bize Ne Öğretir?

Modern öykücülüğün mimarlarından Edgar Allan Poe, dünyanın en güzel ithaflarından biri kabul edilen sözlerle aslında gerçek hayata burun kıvırmıştı. Daha doğru bir ifadeyle eserlerini hayatın tam karşısında konumlandırmıştı: “Bu kitabı, düşlerin tek gerçeklik olduğuna inanlanlara adıyorum.” Peki, bir yazarın düşlerini hayatın üzerinde tutması ne anlama gelir? Cevabı Borges

verebilir. Çünkü Borges, “Yazarken, düşlere sadık kalmaya çalışırım, koşullara değil.” der, öykülerinde gerçek koşulları kullandığının ama onlara büsbütün teslim olmadığının altını çizer. Ona göre, “Bir öyküyü gerçekte olduğu şekliyle anlatmak, hiç de tatmin edici değildir. Gidişatı değiştirmek zorundayız, bunun anlamsız olduğunu düşünsek bile; bunu yapmazsak kendimizi sanatçı olarak değil belki de sırf gazeteci ya da tarihçi gibi düşünmemiz gerekir.” Meseleyi Borges’in sözlerinden daha iyi açıklayacak bir başka örnek olmazdı. Borges, gençliğinde “ifade”ye, yaşlılığında ise “ima”ya inandığını söylerken sözcüklerin, dünyadaki insan sayısınca anlamı olduğu gerçeğine yaslanır. “Okur, yeterince

kavrayışlıysa, bir şeyi ima etmemizle tatmin olabilir.”¹

Tabii buraya kadar anlatılanlarla pek de uyuşmayan yaygın bir söylemle yüzleşmemiz gerekiyor. Normalde hikâyecilere hayatı iyi gözlemlemeleri salık verilir hatta başarılı metinler yazdığı için bazı yazarlara “iyi gözlemci” türünden övgüler dizilir. Peki, hayatı anlatması beklenen kurmaca yazarının hayatı bu denli yadsımasının izahı nedir? Bu sorunun cevabını bulmak için Balzac’ın sanat tarihini derinden etkileyen *Gizli Başyapıt* eserine göz atmamız yeterli olacaktır. Orada Frenhofer Usta, Porbus’a öğüt verirken, sanatın görevinin “doğayı kopyalamak” değil “dışavurmak”

olduğunu söyler. Ayrıca, “Bizim işimiz, nesnelerin ve varlıkların düşüncesini, ruhunu, çehresini ele geçirmektir.” diyerek meseleyi resim sanatının ötesine taşır: “Ne ressam, ne ozan, ne de yontucu, görsel etkiyi nedeninden ayırmamalıdır; baş edilmez biçimde birbirinin içindedir onlar.” Frenhofer Usta, aslında “görsel etkiler”in yaşamın geçici arızaları olduğunu, söz gelimi bir elin resimde yalnızca bedene bağlanmayacağını, aynı zamanda bir düşüncüyü sürdürmesi gerektiğini vurgular.²

Hayat, kendi hâlinde bize bir fikrin devamlılığını sunmaz. Yazıyla meşgul olanlar, amcamızın ısrarının aksine, onun hayatından “bir roman” filan çıkmayacağını bilirler. Hayat ancak yazınsal bir ameliyeyle romanlaştırılabilir. Kurmaca; hayatı eğip bükmek, kurmacanın iç gereksinimlerine tabi kılmak, yazınsal bir gramerle yeniden inşa etmek demektir. Bu noktada rüyalar, pek de farkında olmadığımız mucizevi mekteplerdir. İster bir olay ister kısacık bir manzarayı temaşa olsun, rüyalar temelde bize öykü anlatır. Bizi alternatif ve çoğul bir gerçekliğin içine sokarak yaparlar bunu. Rüyalarda gerçek hayatın standartları esner, kırılır hatta paramparça olur. Havada yürüyebilir, ölümümüzü seyredebilir, hiç görmediğimiz bir canavarın ağına düşebilir, dünyada yaşamadığımız bir sevinçle kırlarda koşabilir, nefret ettiğimiz kişilerle sarmaş dolaş olabilir, sevdiğimiz kişilerle savaşabilir, farklı evleri birleşmiş tek bir ev şeklinde görebiliriz. Rüya tabircileri bunları anlamlandırmaya çalışırsun öykücü tam da ihtiyacı olan usulü rüyaların biçimsel akışından öğrenmiştir bile. Rüyalar kurgusaldır. Kurgusalılıklarını ancak uyandıığımızda anlarız. Rüyanın içindeyken başımızdan geçenlerin gerçekliğini sorgulaya-

mayız. Öyle ki bazen nefes nefese kalır, ürperir, güler, korkar, çığlık atıp uyanırız. Çünkü her şey gerçektir. İyi bir kurmaca tıpkı rüya gibi parçalardan bir bütün kurar. Okuru içine çeker, ikna eder, inandırır. Ve bunu okur metne ilk adımını attığı andan itibaren yapar. Bu noktada gevşeklik, zaaf, sarsıntı affedilmez. Okur uyanırsa oyun bozulur.

Oyunun Kadim Kuralları

Yazmak, kelimeler marifetiyle bir oyun oynamaktır. Nitekim Hollandalı tarihçi Huizinga, İkinci Dünya Savaşı’nın arifesinde yayımladığı *Oyuncu İnsan / Homo Ludens* adlı eserinde, edebiyatla oyun arasındaki kökensel ilişkiye dikkat çekerken edebiyatın ilk formu olan şiirin, ilkel kültürlerin içinde “oyun esnasında” ve “oyun olarak” doğduğuna dikkat çeker. Oyunun psikolojik kaynağı hakkında; kendini ispat, eğlenmek, gösteriş, vakit geçirmek, yaşamsal enerjinin sarfiyatı, taklit ve tatmin duygusu, tehlikeli eğilimlerin meşru yollardan giderilmesi gibi sebepler zikredilir. Bunlar aynı zamanda yazı için de kolaylıkla söylenebilir. Sosyal bir canlı olan insan, doğduğu andan itibaren oyun oynamaya başlar. İletişim, seslerin temsil gücüne dayalı, kendi kuralları olan kesintisiz bir oyundur. Bütün oyunlar gibi gelişime açıktır.

Yazar, kelimeler karşısında yaşadığı heyecan sebebiyle reel dünyanın müntesipleri tarafından hafife alınabilir. Bu, onun oyuna sadakatinin sonucudur. Memnuniyetsiz babanın bahçede oynayan çocuğa bakışı, oyunun devamı için elzemdir. Ciddiyet, kurmacayı alt edemez: “Oyun bizatihi bir kavramdır. Bu kavram, olduğu hâliyle, ciddiyet kavramından daha üst bir düzlemde yer almaktadır. Çünkü ciddiyet, oyun’u dışlamaya

yöneliktir, oysa oyun, *ciddiyet*’i rahatlıkla içerebilir.”³ Kurmaca bütün bakışlardan sıyrılıp bambaşka bir gerçeklik inşa eder. Kahraman, dünyevi kaidelerle yargılanamaz. Kahraman sadece içinde doğduğu evrenin şartlarına, gereksinimlerine riayet edip etmemekle tartışma konusu olabilir. Kısacası Gadamer haklıdır: “Oyuncular oyuna aittir.”⁴

Oyunun kendi iç düzeni, şartları, kuralları vardır. Tam da bu yanıyla dünyaya karşı özerkliğini ilan eder. Oyun ve edebiyat gerçek dünyayla nihai olarak uzlaşmaz. Oyun uzlaşırsa bozulur, kurmaca uzlaşırsa çöker. Kurmacada her şey gerçektir, tartışmaya kapalıdır. Oyun kendi evrenini, dış dünyanın kurallarına riayet etmeden inşa eder. Kurmaca; söz dizilimi, anlatı örgüsü, okur gölgesi gibi bir dizi mühendisliğin gölgesinde şekillense de nihayetinde Borges’in dediği üzere “koşullara” değil “düşlere” sadık kalmaya çalışır. Yazar, kelimelerden müteşekkil bir uçuş gerçekleştirir ve bunu yaparken gerçeği sadece çıkış rampası olarak kullanır. Gerçeğe teslim olmadığı ölçüde okurun denetimci bakışlarından ve “Kime yazıyorum?” sorusundan kurtulup özgürce yol alabilir.

1 Jorge Luis Borges, *Şu Şiir İşçiliği*, Çev. Mukadder Erkan, Ketebe Yayınları, İstanbul: 2020, s. 124-125.

2 Honoré de Balzac, *Gizli Başyapıt*, Çev. Samih Rifat, Can Yayınları, İstanbul: 2017, s. 26.

3 Johan Huizinga, *Homo Ludens: Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ayrıntı Yay., 2006, s. 69.

4 Hans-Georg Gadamer, *Güzelin Güncelliği: Bir Oyun, Sembol ve Festival Olarak Sanat*, Çev. Fatih Tepebaşılı, Çizgi Kitabevi, Konya: 2005, s. 37.

1 “Ömür dediğin...” diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?
Arayıştır.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...
İman, ilim, muhabbet.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?
İncir ağacı kokusu ile ev poğaçası kokusu arasında kaldım, ikisini de anayım.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?
Olay yeri inceleme. Çünkü o da bir hikâye yazma çeşididir.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?
Küçük Ağacın Eğitimi’ndeki Küçük Ağaç. Halisane ve çarpıcı bir şekilde sahici olduğu için.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?
Haddinden fazla özledikten sonra artık özlemiyor olduğum, artık...

7 Hayatınızda “bu benim kırılma noktam” diyebileceğiniz bir ânınız.
Tam yirmi yaşındayken nasıl olduğumu değil de nasıl göründüğümü fark ettiğim bir aydınlanma anı yaşamıştım. Hakiki bir kırılma noktasıydı. O andan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı.

8 Mevsimlerden hangisi?
Baharlar. İçeride ve dışarıda. Her çeşit bahar.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?
Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın Arafat’taki buluşmalarını görmek isterdim, yani hikâyenin başına gitmek.

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...
Her olayda en güzel davranış hangisi?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?
Düşük seviyede bir kederse balkona çıkarım. Orta şiddette ise bir ağaç gölgesi ararım. Dayanılacak gibi değilse secdeyi ve kıraati artırırım.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?
İncinmeyi ve incitmeyi rafa kaldırmak isterdim, inşallah bir gün...

13 Ruhunuzda iz bırakan biri?
Coşkuyla sevdiklerim ve bir türlü sevediklerim; “iz”in genelde olumsuz bir şeye karşılık geldiğini hatırla tutarak...

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?
Vasatı beğenmemem. Hâlbuki en iyisi orta olandır.

15 Ruhunuz nereli?
Galiba İstanbullu. Çünkü ruhum ona karşı aşına bir tutkunluk içinde ve sık sık onu, onunla olmayı düşlemekte.

16 Gözünüzü kapattığınızda duyduğunuz/duymak istediğiniz o ses?
En sesli yaşlarını sürdükleri için olsa gerek gözümü kapattığımda duyduğum ses çocuklarımın sesi. Ve bu ses güzel, tabii ağlamadıkları sürece.

17 Geçerken gördükleriniz...
İnsanın çok cahil ve fena hâlde cüretkâr olduğu. Cüretkârlığından sebep işleri mahvettiği cahil olduğu için merhameti celbettiği...

18 Bir notunuz var mı?
Allah’ın yarattığını Allah’a bırakın, kendiniz dâhil.

AYAKÜSTÜ SORULAR?

DEPREM APARTMANI

HÜSEYİN AKIN

Gece geç saatlere kadar kadim şehirler üzerine konuşmuşlardı. Kudüs, Endülüs, Bağdat... üzerinde çok eğlenmeyip hızlıca sözü İstanbul'a getirdiler. Aynı sitenin aynı apartmanında oturan beş arkadaş her on beş günde bir medeniyet sohbetleri yapmak üzere bir araya geliyorlardı. Bu akşam mühendis Hüsnü Bey'in evinde toplanmışlardı. Bu entelektüel muhabbete katılanlar arasında avukattan mimara, iş adamından doktora farklı mesleklerden kişiler vardı. İstanbul'un Ankara ile mukayesesı, Yahya Kemal'in İstanbul sevdası ve İstanbul'a dair şiirleri üzerine konuştular. Söz birdenbire İstanbul depremine gelip dayandı. Aynı apartmanda altı üstlü oturan beş adam her ne kadar Hatay-Antakya'da oturuyor olsalar da İstanbul'da yaşıyormuş gibi korku, endişe ve tedirginliklerini ifade ettiler. "Düşünmek bile istemiyorum." dedi grubun avukat olanı, meydana gelecek yıkımın boyutunu sıralarken göğsü daralıyor gibiydi. Eski İstanbul depremlerinden bahsettiler. Ahşaptan betona geçmenin deprem zayıflatlarını hızlı bir şekilde artırdığından dem vurdular. Saat gece on ikiyi aşmış yeni bir güne evrilmişti. Hüsnü Bey'in misafirleri gelecek sohbette buluşmak üzere müsaade isteyip ayrıldılar. Avukat Selami Bey tam merdivenleri çıkarken bir adım geriye davranarak "15 gün sonra bizde toplanıyoruz. Hem size medeniyetler sofrası sergimizi gezdirmeye sözünü vermiştim." diye bir kez daha hatırlattı.

Yarın pazartesi. Hüsnü Bey geç saate ve uykusu olmamasına rağmen yatağına uzandı. Çoluk çocuk

çoktan uyumuşlardı bile. Eski yeni bir sürü şey geçti gözlerinin önünden; Nedim'in dolaştığı Sadabat, sandal sefalarının yapıldığı Haliç kıyıları, Patrona Halil İsyanı, ateşe verilmiş saraylar, Yahya Kemal'in İstinye'si, Emirgan, Göksu, Kandilli ve Kanlıca. Gözü açık hâlde düşünürken olabildiğince şenlikli bu semtler gözünü kapayınca bir enkaz yığına dönüşüyordu. Uykusuzluğun elinde oyuncak gibiydi sanki. En iyisi hiçbir şey düşünmemek, dedi, duvar tarafına doğru döndü. Duvarın ve betonun ifadesizliği karşısında dalıp gitmişti. Gecenin karanlığı nispetince sessizlik vardı her yerde. Dokuzuncu katın yer ile gök arasındaki boşluğunda bir hamakta sallanıyordu tüm aile. Bu hep böyle olurdu. Çok katlı binaların üst katlarında oturanlar geceleyin rüya ile dünya arasında bir salınım yaşamaya alışmışlardı. Koca koca binaların ayakları âdeta yerden kesilir ve uyku anlarında buralarda yaşayanların zaman-mekân dengesi birbirine karışırdı.

Hüsnü Bey tam böyle bir zaman-mekân karmaşasının orta yerinde uykuya dalmıştı. Sağ yanına yatar ve sağ kolunu da başının altına alıp öyle uyurdu hep. Yine öyle idi ve eli fena hâlde uyuşmuştu. Elini başının altından kaldırmak için uğraşıyor, ama güç yetiremiyordu. Sessizliğe asap bozucu bir ses karışmış, dışarı ile içerisi birbirinden ayırt edilemez hâlde gelmişti. Duvardaki saat 04.30'u göstermeye çalışıyor, fakat sanki bir el buna mâni olmak için saati sağa sola çevirip duruyordu. Ne Hüsnü Bey bunun farkındaydı ne eşi ne de çocukları. On iki

katlı bu blokta kimsenin bundan haberi yoktu. Dışarıda ne var ne yoksa içeriye girmek için duvarları, kapıları ve pencereleri zorluyordu. Gece yarısı bir tabur asker kapılara dayanmış gibiydi. Uyku, peşine taktığı kişilerle birlikte hâlâ zaman ötesi yerleri dolaşıyordu. Kuyuya sarkıtılan ip kopmuşçasına bir çökme oldu aniden. Sessizlik sıkıştığı yerden kurtulmak için kendine dil aradı. Sıkıntının, acının ve yıkımın dili ortaktı.

Hüsnü Bey dışarı ile içerisi arasında bir eşya karmaşası içinde bulmuştu kendini. Uyuşan elini zorlukla hissetti. Cam çerçeve, perdeler, tüller, kornişler, kolonlar ve kirişler... Hepsini birbirinin üzerine yığılmış ağır bir uyku uyuyor sandı. Üzerinde, tam göğsünün olduğu yere yakın bir yerde ağırlık vardı. Kafası arkadan desteksiz kalmış, boşlukta yaslanacak bir sırt arıyordu. Tam ayak ucuna yakın bir noktadan inleme sesi duydu. Sadece hırıltılı boğuk bir sesle "kurtarın" diyebiliyordu. Ses gittikçe yalvarmaya dönüşüyordu. Hüsnü Bey olup biteni çözmeye çalışıyordu. Mekânı ve zamanı bir yere oturtamadığından kendi pozisyonunu da kavramış değildi. Göremediği karanlık boşluğa doğru "Kimsin?" diye seslendi. Ayak ucunda yüzüstü yatan adamın üzerine kocaman bir gardırop düşmüştü. Sadece bir eli ve kafası dışarıdaydı. Değişik köşelerden cep telefonlarından aranma sesleri geliyordu. Adam sanki adını birden hatırlayamamış gibi bir müddet sustuktan sonra "Münir!" diye karşılık verdi. Hüsnü Bey'in hafızasında ne var ne yok silinmişti âdeta. "Bu hâlde adlarımızın ne önemi

var.” dedi sesini zorlayarak. Adam uzun süre kaybettiği bir şeyi bulmuş gibi sevinerek “Münir etenek, mal sahibiyim, beni herkes tanır.” diye üsteledi. Hüsnü Bey canının yanmasını bir yana bırakıp şaşkın ve öfkeli bir tonla: “Burada, benim evimde ne arıyorsun?” diye çıkıştı adama. Adam, “Kimin evinden kimi kovuyorsun?” diye gürlemeye çalışsa da sözü ve de öfkesi boğazına tıkanıp art arda öksürmeye başladı. Bir yandan, dışarıda kalan eliyle “su verin” işareti yaptı. Takati kesildike öksüremez hâle gelmişti.

Daha dün gece yarısına kadar memleket ve medeniyet meselelerini konuşan beş arkadaş sabahleyin işe gitmek üzere yataklarında uykuya dalmış, ama bu uyku onları sabaha karşı tanımsız, tasavvura sığmayan bir yere götürmüştü. Başlarına gelen şeyin yıkıcı bir deprem olduğunu bilselerdi belki ona göre davranırlardı. Üstelik ne fay hattında olduklarını biliyorlardı ne de oturdukları evin depreme dayanıksız olduğundan haberdarları. Hüsnü Bey nerede olduğunu ve başına gelen şeyin ne olduğunu düşünmeye başladı. Kendini kurtarmak için önce içinde bulunduğu durumu anlaması gerekliydi çünkü. Önce içinden “Ana rahminde miyim acaba?” diye geçirdi. Böyle bir durumda ayaklarının dibinde bu inleyen adamın ne işi vardı? Sonra ölüp dünya değiştirmiş olabileceği geldi aklına. Berzahta olduğu korkusuna kapıldı. “Hiçbir kabir bu kadar derin olmaz.” diye ihtimal vermedi buna.

Yukarıda, enkaz üstünde çoktan gün doğmuş, yalancı bir saadet ortalıkta ağır aksak dolaşmaya başlamıştı. Kurtulanlar, yakınlarını enkazın altından kurtaramasalar bile onlar

için bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı. Dün herkes gibi gezip tozan, eğlenen insanlar bir anda gözden kaybolmuşlardı. Ne evleri vardı ne odaları ne de kendileri. Kurtarma ekipleri kimi, nereden arayacaklarını bile kestiremiyorlardı. Enkaz manzarası “yer yarılmış da sanki insanlar içerisine girmiş” deyimiyle tıpatıp örtüşüyordu. Avukat Selami o geceki şiddetli depremden kendi imkânlarıyla kurtulanlardandı. İki hafta sonrası için entelektüel muhabbet ekibini kendi evinde toplayıp onlara “Medeniyetler Sofrası’nı gezdirme yani meşhur Hatay lezzetlerini tattırma sözü vermişti. Şimdi ise enkaz üzerinde sadece geziyor, çaresizliğini teskin etmeye çalışıyordu. Herkes gibi o da “Bu başımıza gelen nedir?” demekten öteye gide-miyordu. Yerin üstü mü yoksa altı mı enkaz, bu konu da tam anlamıyla kafasında bir netliğe kavuşmamıştı. Yıkılan hayat alanlarının izleri olan defterler, kitaplar, oyuncaklar, avizeler ve küçük çaplı eşyalar enkazın içinde dağılmıştı. Avukat Selami, kurtarma ekibinde görevli adamın yanına yaklaşp ondan arkadaşı Hüsnü Bey için seslenmesini istedi. Görevli adam kollarını iki yana salarak “peki” anlamında ümitsizce kafasını salladı. “Siz Hüsnü diye bağırın o anlar!” dedi görevliye. Adam seslendi: “Hüsnü Beeeeeeey! Hüsnüüü Beeeeeeey orada mısııııı? Orada isen ses veeer! Duvara iki kere vuuur!”

Hüsnü Bey saatler geçtikçe mekânı yavaş yavaş algılamaya başlamıştı. Bir yerden, üstelik çok yüksek bir yerden kopup buraya fırlatılmış olmalıydılar. Bir an yalnız olmadığı, karısı ve iki çocuğu olduğu geldi aklına. O güçle yattığı yerden doğrulmaya çalıştı, fakat üzeri üst üste yığılmış ağırlıklarla kaplı olduğun-

dan kafası gerisin geri arkaya düştü. İsimleriyle çocuklarına ve karısına seslendi: “Esmaaa!!! Tarııık!!! Nagehaaaan!!!” Enkazın üzerindekiiler “Nagehaaaan” seslenişini duyar duymaz teyakkuza geçtiler. Sadece enkazın üstü değil bütün bir cadde sessizliğe büründü. Bu kez kurtarma ekibinden bir grup hep beraber ve en gür biçimde seslendi: “Orada kimse var mııııııııııı? Duyuyorsan ses veeer! “Bu kez yukarıdan gelen güçlü sesi duymuştu Hüsnü Bey. Elleriyle gelişiğızel sağı solu yoklayarak ses çıkarmak için kullanışlı bir şey aramaya başladı. Tam umudu üzmüştü ki ince demire benzer bir çubuğun parmaklarına değdiğini hissetti. Cep tipi pilli bir radyoydu bu. Ses yapmak için radyoyu duvara alamayacağını, yere vuramayacağını düşündü. Radyonun düğmelerini gelişiğızel kurcalamaya başlarken ilk evirdiğı düğmeyle beraber bir anda yıkıntılar içerisindeki oda sesle doldu:

“Parsel parsel eylemişler dünyayı
Bir dikili taştan gayrı nem kaldı

Dost köyünden ayağıımı kesmişler
Bir akılsız baştan gayrı nem kaldı”

Türkü dalga dalga yıkıntıları dolaştı. Hüsnü Bey’in ayak ucundaki adamın kısılan sesi yeniden açılmıştı: “Kurtarııııııııııı!” diye bağırıldı. Türkü, yıkıntılar arasında o an kim varsa herkesi kendisine getirmeye yetmişti. Bu kez çok uzak bir köşede ağır yaralı bir ses yerinden doğrulmuş gibi türküye kaldığı yerden devam etti:

“Padişah değilem eksem otursam
Saraylar kursam da asker yetirsem

Hediyem yoktur ki dosta götürsem
İki damla yaştan gayrı nem kaldı”

Hüsnü Bey bu sesi hemen tanımıştı. Sohbet ekibinden mimar Yadiğâr Bey'den başkası değildi bu. Bir araya geldiklerinde de içli sesiyle hep yanık türküler söylerdi. Hüsnü Bey uzak köşelere doğru gelişigüzel seslendi: "Yadiğâr, felek bizi burada da mı bir araya getirecekti, Hüsnü ben Hüsnü!" Yadiğâr ne dediği anlaşılmayacak biçimde bir şeyler söyledi. Bunca zaman seslerine karşı bir ses alamadıklarını anlayınca odadakiler güç yetirebildikleri kadar seslenmeyi çare gördüler: "Orda kimse var mııııııııı?", "Bizi duyan var mııııııııı?", "Biz burdayıııııııı!" Sonunda toprağı âdeta yarıyormuşçasına derinden ince bir ses, müjdeli bir haber gibi yıkıntılar arasında inleyen insanlara ulaşmıştı: "Korkmayıııın biz varıııııııı!", "Sizi kurtaracağız!"

Enkazın üzerindeki kalabalık bir hayli artmıştı. Herkes bir şeyler yapmak, içerdekileri kurtarmak istiyordu, ama bunun için koordinasyon gerekiyordu. Aşağıdakilerin yukarıya, enkaz üstüne çıkarılabilmesi için enkaz üstündekilerin aşağıya inmesi gerekiyordu. En ufak bir hata bile kurtulmaya muhtaç kılabilirdi. Kurtarma ekibinden adı Yaşar olan çöp gibi bir ihtiyar adam "Siz durun!" diyerek öne atıldı. Radyo sesini çok uzak, gömülü bir tını şeklinde de olsa işitebiliyordu. Sesin izini sürecekti ihtiyar ve zayıf adam. Bedeninden ve çevikliğinden yaşlı olduğu pek anlaşılmıyordu ama yetmiş yaşı devirmiş gibiydi. Bu tür hassas ve zorlu kurtarma çalışmalarında hep o öne atılır, zihninde kurtarma planını hızlıca oluşturup dualarla enkazdan yollar açardı. Gerçi bedeni o kadar inceydi ki esnek bulduğu her yerden yılan gibi kıvrılıp kavisler çizerek kısa zamanda geçip kurtarma noktasına ulaşır. Kendisine

"Sen dur, yaşlısın, bir şey olmasın!" diyenlere yandan yandan bakar ve "Adım Yaşar, yaşadığım kadar yaşamışım hamdolsun, bırakalım yaşamayanlar yaşasın." derdi. Kulğunun yetmediği yerlerde ses titreşim cihazını kullanarak radyo sesinin geldiği yere ulaşmaya çalışıyordu. Sese yaklaştıkça insan inlemelerini de işitmeye başlamıştı. Çok yakın olduğunu tahmin ettiği bir taraftan "Orda kimse varmıııııııı?" feryadıyla karşılaştı. "Ben varım, sizi almaya geldim oradaaaaan!" diye karşılık verdi ihtiyar adam. Radyonun sesi kesilmişti. Yadiğâr Bey, yerini belli etmek için bir daha asıldı türküyeye:

"Mahzuni Şerif'im çıksam dağlara
Rast gelsem de avcı vurmuş marala

Doldur tüfeğini beni yarala
Bir yaralı döşten gayri nem kaldı"

Kurtarma ekibi bu ihtiyar adamın açtığı yolu takip ederek teçhizatlarıyla birlikte birçok kişinin kurtarılmasını beklediği enkaz odasına ulaştı. Dikkatli ve hızlı bir çalışmayla bedenlerin üzerindeki ağırlıkları kaldırıp bir yandan da yaralıları sağlık görevlilerine teslim ediyorlardı. Kalp ve nabız kontrollerinde yaşadıklarından emin olamadıklarını geçip yaralı olup kurtarılmasını bekleyenlerle ilgilenmeyi öncelidiler. İhtiyar kurtarma elemanı yerden doğrulup ayağa kalktığı anda boynu ve kafası boşlukta sallanan Hüsnü Bey'le göz göze geldi. Hüsnü Bey'in üzerine devrilen kocaman bir kütüphane ve yüzlerce kitabı görür görmez diğer kurtarma elemanlarını yardıma çağırdı. Hızlıca kitapları ve kütüphaneyi Hüsnü Bey'in üzerinden kaldırdılar. Üzerinden kocaman bir dünya kalkmış gibiydi Hüsnü

Bey'in. Bedenini oynatamadığı hâlde o hâliyle espri yapmaktan geri durmuyordu: "Üzerimden dağlar kadar sorumluluk kalkmış gibi oldum." diye mırıldandı. Hemen yanında çalışan kurtarma ekibinden su istedi. İhtiyar kurtarma elemanı Yaşar amca, şimdilik su veremeyeceğini ama kendisine onun yerine sudan daha ferahlatıcı ve kalbini serinletici bir haber vereceğini söyledi. Hüsnü Bey endişelenmişti: "Yoksa..." "Endişelenme." dedi ihtiyar, "Çocukların Esma'yı, Tarık'ı ve annelerini enkazdan sağ olarak kurtardık!"

Sevinçten ayağa fırlamak istedi Hüsnü Bey. Omuzları hariç bir yerini hareket ettiremedi. Kütüphanedeki kitaplardan biri o savruluştaki gelip Hüsnü Bey'in kalbinin üzerine oturmuştu. Ortadan ikiye açılan kitap sanki Hüsnü Bey'in kalbine kapaklanıp onu korumaya çalışmış gibiydi. İhtiyar adam kitabı Hüsnü Bey'e göstererek "Bu kitabı hiç unutma, onun kıymetini bil ve bedelini öde!" diye hatırlatmadan geçemedi. Kitap Yol Oğlu Hâdi'ye ait *Yolumuzu Aydınlatan Hadisler ve Hadiseler* isimli kitaptı. Ortadan ikiye ayrılan bölüm yaşanan deprem anına işaret edip, olup biteni cevaphıyor gibiydi. Kurtarma elemanı ihtiyar Yaşar amca herkesin duyacağı bir sesle okudu:

"Allah'ım! Beni önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden (gelebilecek her türlü bela ve musibete karşı) muhafaza eyle. Altımdan kahrına uğramaktan (depremden) senin azametine sığınırım."

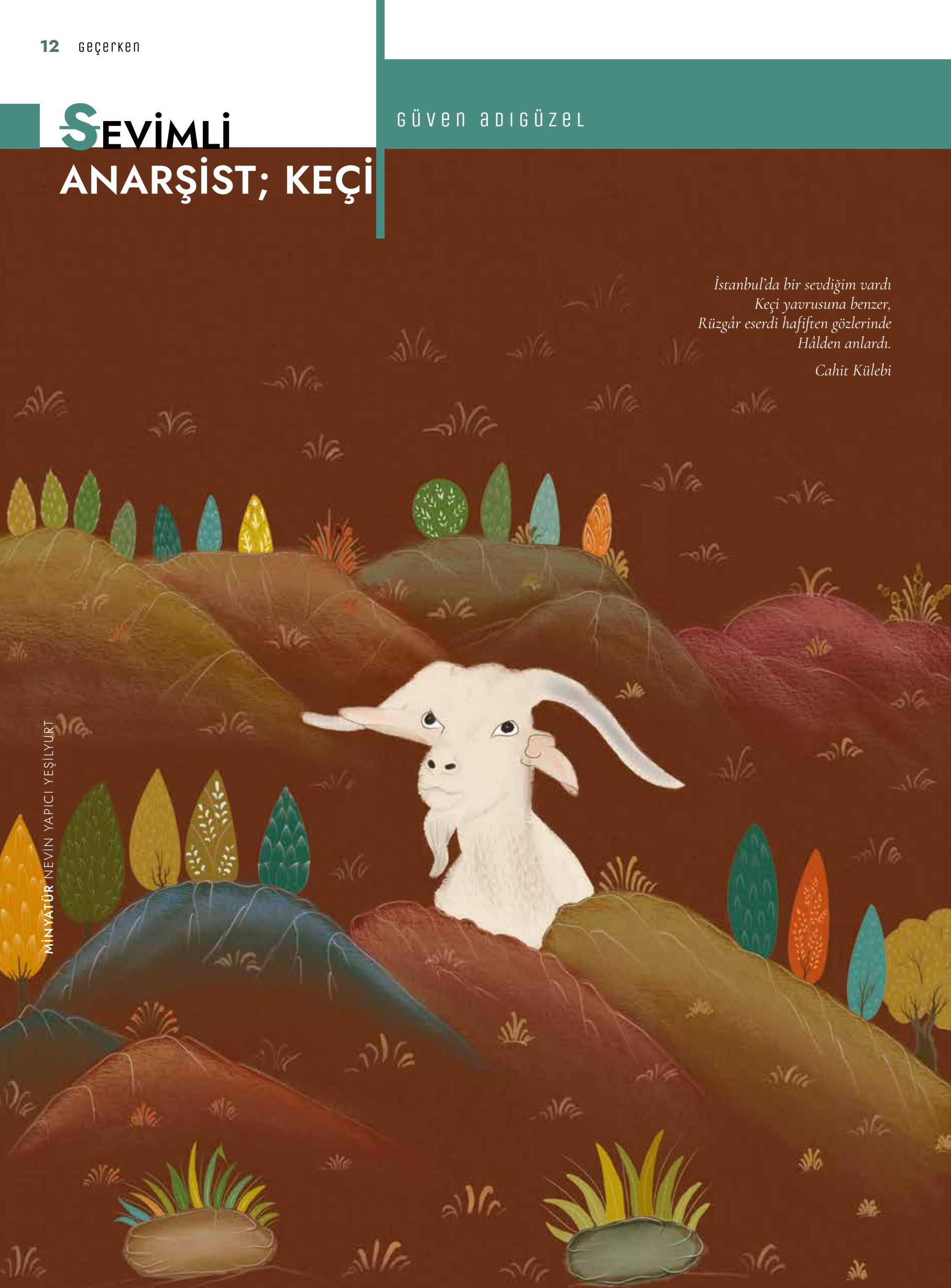
SEVİMLİ ANARŞİST; KEÇİ

GÜVEN ADIGÜZEL

İstanbul'da bir sevdiğim vardı
Keçi yavrusuna benzer,
Rüzgâr eserdi hafiften gözlerinde
Hâlden anlardı.

Cahit Külebi

MİNYATÜR NEVİN YAPICI YEŞİLYURT

Hatırlayanlar bilir; İngiliz Kraliyet Ordusu'nda görev yapan Keçi Onbaşı Billy'nin resmî törenlerde yaptığı huysuzluklar ve disipline aykırı inatçı davranışları sebebiyle rütbesi sökülerek ordu içerisindeki unvanı er'liğe kadar düşürülmüştü. Bu talihsiz olay sonrasında "Er Billy" olarak çağırılıyordu artık bu meşhur keçi asker. Ama inadından vazgeçecek ya da Kraliçe'yi görünce sağa sola koşuşturmayı bırakacak değildi. Billy'nin ruhu askerliğe uygun değildi, dağcı komando olabilirdi belki en fazla. Ne ki kader onu kraliyet askeri yapmıştı işte. Anarşist ruhlu ama asker. Fas'ın Essaouira şehrine gidip Billy'nin kraliyetten çok uzaktaki kardeşlerini argan ağaçlarının tepesine sıralanmış hâlde gördüğünüzde mesela, hayvanlar âleminin en sıra dışı, en anarşist ruhlu ve en muzip canlılarıyla karşılaştığınızı anlarsınız aslında. Nihayetinde asker değil *çılginlar ordusu*.

Argan meyvesine ulaşmak için çıktıkları ağacın tepesindeki tuhaf hâllerinin turist fotoğrafçılığına malzeme olması anlaşılır elbette. Ama keçilerin dünyadaki sınırsızlıkları argan ağaçlarından ibaret değil. Bu *kendi başına buyruk* özgür ruhlu hayvanların *çiğ pençe* denilen tırnaklarıyla tırmanamayacakları tepe, tutunamayacakları kayalık, çıkamayacakları ağaç, ulaşamayacakları dağ yok gibidir. Dünya keçinin evidir bu

yüzden. Daldan dala, taştan taş atlayarak en nadide yeşillere doğrudur her daim yolu, uçurumlarda gezip patikalarda dolaşarak, en temiz besinlerin peşinde, çalı, yonca ve çimenlerin arasında, doğal düşmanlarının uzağında hayatta kalmanın inadıyla yaşar. İnattıdır; inadı, bildiğini okumasıyla hür olmanın yollarını adımlaması arasında bir yerde durur. İnât eder, sürü olmaya gelmez, kıdemli tekeyi izler, köle olmadığını da bilir, onu yardan uçurmanın bir tutam ot olduğunu da.

Şeytan ile Kurban Arasında

Keçinin ilk evcilleştirilen hayvanlardan biri olması, on bin yıllık uzun bir insanlık tarihini kapsar ki ilk dost, ilk yoldaş, ilk yârenlerden biri olması da buradan gelir. Hikâyenin en başında keçiler vardır. Atlarla birlikte günlük hayatına dâhil oldukları insanoglunu, besin arama yükünden kurtararak göçebeliliğin sonlanmasında etkili olurlar. İnsanlık nihayetinde bir keçi medeniyetidir. Avcı/toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçilmesinde keçiler çok önemli bir belirleyiciydi. Zaten o günlerden başlayan kadim insan-keçi ilişkisinin boyutları, diğer hayvanlardan farklı olarak hep daha yakın bir dostluk çizgisinde şekillendi. Keçiler, insanlarla çekincesiz, teklifsiz bir yakınlık kurarak, oyun oynamak, eğlenmek, şakalaşmak gibi dostluk alanına ait davranışlar sergi-

lediler. Hususen, insanlar arasındaki yavru oğlakların, bir çocuk şenliği ve saflığıyla yaşama sevinci uyandıran o sevimli hâllerini, zıplamalarını ve zıpırlıklarını da bu denkleme dâhil edebiliriz. Keçi yavrusu, insan yavrusuyla oynamayı bilir.

Keçinin kadim insanlık kültüründeki varlığı, yalnızca eti, sütü ve derisinden ibaret olmadı hiçbir zaman. O ilk yoldaşlardandı. İnsanlar ona baktı, çizgi hâlindeki dikdörtgen gözbebeklerinden taşan hırçınlığı, hınzırlığı, huysuzluğu, başka'lığı gördüler. Evcilleştirilmişti belki ama yabanın çağrısından ayrı değildi sanki. Bu, tanıdık bir evcillike benzemiyordu. Akıllı kayalıklarda, uçlarda, kırlarda kalmıştı belli ki. Ağla değil dağlara aitti, burası kesin. Mitoloji, sanat ve edebiyat, tarih boyunca keçiyle ilgilenmeyi bir görev bildi. Bazen demirden boynuzuyla tufanın habercisi, bazen Jüpiter'i emziren anne, bazen kürek kemiğinde dünyanın sırrı, bazen de yarı keçi-yarı insan yani Pan. Sakalından, inadından, gözlerinden ve özgür ruhundan başlayarak, bazen melek, bazen kurban, bazen şeytan olarak sınılandı varlığı. Günahlara kefarefaret olarak ıssız çöllere gönderildi mesela, pagan inanışlarında kurban olarak sunulan oydu, şarap ve eğlence tanrısı Dionysos'un simgesi olduğu için Hristiyanlıkta şeytanla özdeş kabul edildi. Keçi ezgileri susturuldu. Lanetli bir masumdu.

Sevimli bir anarşist. Fikret Otyam, Bedri Rahmi Eyüpoğlu ya da Picaso, hepsinin fırçası keçiye de di.

Keçilerin ilk evcille tirildi i yer olan Mezopotamya ve ötesinde ise kutsallı ına h el getirilmedi hiçbir zaman. Tamgalarda, mühürlerde, motiflerde, yazıtlarda ve mezarlarda izlerine rastlamak mümkündü. Anadolu'da y r k kültürünün sembolü sayılan, dayanıklı,  evik ve  zg r ruhlu keçiler, binlerce yıllık Türk tarihi boyunca aydınlık, bereket, zenginlik, asalet, bilgelik gibi kavramları temsil etmişlerdir. En ulaşılmaz yerlere ulaşıp en güzel en taze dalları seçip en temiz sulardan içtikleri için ana sütüne en yakın sütü keçiler verir. Maraş dondurmasının bu kadar lezzetli olmasının bir sırrı olmalıydı mutlaka.

Keçileri Kaçırmanın Yolları

Keçiler tarih boyunca insanlara rehberlik ederek doğada yenilebilecek bitkilerin ke fedilmesinde  nc  avcı rolünü oynamışlardır. Nuh Peygamber'in asmayı bir keçiyi izleyerek bulması rivayetindeki gibi kahveyi de keçilere borçluyuz aslında. Yine efsaneye göre Khaldi adında Habe li bir çobanın keçilerinin kemirdi i bir arabica ağacı, onları her zamankinden daha canlı ve hareketli hâle getirince, durumu fark eden çobanın hafif acı aromalı bu kara-kızıl meyvelerden toplayarak, ak am evinde sıcak suyla karıştırarak içmeye denemesiyle hik yemiz ba lamı  olur,  nc  keçilerin marifetiyle elbette. İlk kahveyi keçiler i mi tir hepimizin yerine.

Keçinin görüş açısı oldukça geniştir, 320 derecelik bir açıya sahiptir gözleri, durduğu yerden her şeyi görür, etrafının farkındadır, kolayına av olmaz bu yüzden, tehlikeyi sezer, her türlü iklim koşullarına dayanıklı, hastalıklara mukavim, zorluklara karşı dirençlidir. Sevimlidir ama inadını bırakmaz, hır ındır ama umursamazlı ıyla bilinir. Oyunu sever ama kızdırmaya gelmez. Her yeri kurcalar her şeyi merak eder, eşyaları di leriyle sınar, asla yerinde duramaz, hareketsiz kalamaz, çünkü aklında sadece merak vardır; merak ederek ya ar dağlar, meralar, ormanlar boyunca.

Bilinenin aksine ormanlar keçilerin *yasak evi* değildir. Keçilerin ormanlara düşman oldukları savı da çok eski bir efsanedir. Bilakis açtıkları koridor patikalarla doğal yangın şeritleri oluşturup, yetişkin ağaçların çevresindeki yangının yayılma riskini artıran bitki örtüsünü temizlemeleriyle, ormanların en stratejik dostları arasında yer alırlar. Doğada kıl keçisinin muadili/benzeri/alternatifi olabilecek bir hayvan yoktur. Keçileri kaçırmak, ormanları kaybetmektir.

Ömer F. Oyal'in yazdığı *Keçi: Zanlı, Kurban, Cefak r* kitabıyla bitirelim: "Keçi duyarlıdır. Ya adı ı herhangi bir travmatik olay ke ide mutlaka bir iz bırakır. Keçi ki iliklidir ve ki ilikli canlılar hep sorun yaratır. Hürriyet   ı ıdır keçi,  eki tirilmeye, itilip kakılmaya gelemes. Başına buyruluk... Bazen kurtlar tarafından katledilmeyle bazen uçurumlardan yuvarlanmayla son bulsa da

keçinin tutumu değişmez. Bazen bir tutam ot için bazen başka bir keçiye ulaşmak için 'yardan uçar', bazen de dağlarda kaybolup gider. Fakat ke ide pişmanlık hissedilmez. Kendi eyleminin, h r iradesinin sonuçlarına boyun e mi tir keçi. Bir yaşamın sonu yemek sofrasında, bir kıl kilimin desenlerinde veya bir tulumun na melerinde bitiyorsa, h r iradenin olumsuz ihtimalleri o kadar da önemsenmez."

BİR ŞİİR

Bazı mısralara yalnızca şiir demek haksızlık olur. Hani var ya duyunca kulaklarımızı kalbimizle birlikte çınlatan 1954'lerin "Liliyar"ı gibi... Ya da onları başka şekilde okumak, görüldüğüyle, duyurduğuyla yetinmek ne büyük hatadır. Çünkü bakın şairi ne diyor *Edebiyat Yazıları* kitabında: "Sanat tutumum, dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir." Acaba sanatıyla ve şairliğiyle hayat tutumu tam örtüşen kim olabilir? Bildiniz, Sezai Karakoç'tan bahsediyorum. "Liliyar" şiirini de varoluşunu açığa çıkaran göstergelerden ırak tutmaya, kaç eleştirmenin hakkı olur şimdi? Üstelik "Bu kuklaların kukla olmadığı besbelli / Ne söyledilerse tıptıptına gerçek besbelli..." diyen şairine inat. "Ekmeğ ne kadar Allah'ın Lili de o kadar Allah'ın Lili / Yüzün ruhun kadar aydınlık Lili."

BİR FİLM

Sıradanlığın ne zarif bir haslet olduğunu hatırlatanları hatırlamak ne keyif vericidir. Herkesten biri olmak, Mutlak'ın karşısında hiçliğini bilerek yaşamak. 2011 Hindistan yapımı *Âdem'in Oğlu Abu* filminin Abu'su, içinde bulunduğumuz güzel aylardayken anılması gereken en önemli sinema karakterlerindendir. Aslında bir karı kocanın hikâyesi ancak kutsal toprakları arzulayan her Müslüman'ın gözlerini dolduracak ortak çabayı anlatıyor film. Asla hafife alınmayacak sıradanlığı da buradan geliyor. Eşiyle birlikte tek istekleri hacca gitmek olan Abu, karısıyla hayalini gerçekleştirmek için para biriktirir. Bu yol öyle engellerle doludur ki insan filmi izlerken karınca misali o yolda olmanın da önemini bir daha anlar. Filmin sonunda "Abu gibi olmak" diye bir şey kalır yürekleri sızlatan.

ÜÇ TAVSİYE CANAN OLPAK KOÇ

BİR ŞAİR

"Vakit daraldı, elli sekizimdeyim. Ölmeden şu şiirlerime bir çeki düzen verirsem çok mesut olacağım." diyor Ahmet Hamdi Tanpınar yazdığı mektupta. Vakitle hep bir derdi vardır zaten. "Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında / Yekpâre, geniş bir ânın, parçalanmaz akışında." mısralarında da daralan vakitlerin bir bilinmez değil bütünün parçaları arasında boyut değiştirmek olduğunu ve bir yerlerde yaşamın devam ettiğini anlatmak ister gibidir. Bu nedenle onunla ilgili söze, insanın çıkmazlarını hatırlatan romanlarından ziyade şiirleriyle başlamak en doğru giriş kapısı gelir bana. Zira nereden gireceğini bilmediğin yerde beyhude yere dolaşmak, avare olmaktır.

VE ŞİİR O ESKİ GÜLDÜR, KIZIL, SARI YABAN GÜLÜ, YAPRAK YAPRAK AÇADURAN BAŞLANGIÇTAN BERİ..

S Ü M E Y Y E Ö Z G E N

*Ve otursam senin yanına
ve desem usulca: Acı çektim ben
iştir misin?*

Rainer Maria Rilke

Durgunlukla kuşatıldığında zaman, genişler bir boşluk, gerginleşir. Her şeyin sustuğu, hiçbir sesin ötekine karışmadığı bir gecede delinir gerilen zar. Bir nehir gibi kabarak gelen karanlıkla dolar boşluk. Soğur, katılaşır, donar. Soğumuş boşluğun içinde bir bekleyiş kımıldar, usul, sessiz. Katılaştan karanlığın içinde bir devinimi başlatan kıl gibi ince ama ateşli bir nabız gibi atan adımlar. Bütün olağanlığıyla boşluğun ve karanlığın köşelerine tutunur, uzar, salınır ipekten ipler. Çözmeye çalışmadan hayata dair hiçbir düğümü, düğümlenir birbirine çizgiler ve kısalırlar gitgide; dışarıdan içe doğru azalır mesafeler. Bu, karanlığın içinde uzayan şeffaf kılcal damarlarda sıcak kanın dolaşıma başlaması. Bu, milyarlarca yıldır kanın hafızasında taşınan o muhteşem kadim motif. Bu, hiçliğin içinde çığırkanklıktan uzak açığa çıkan bir varoluş çiçeği. Bu, incecik ipekten tellerinde varoluşun o en yalın bestesinin titreştiği gümüş bir yazgı. Bu, bütün bir olağanlık içinde beliren bitimsiz varoluş hazzı. Bu, bir örümceğin boşluğa attığı ağ. Şüphesiz ağ, örümceğin kaderidir...

Yüzyıllar önce bir portre çizer Resam Paula Modersohn-Becker. Port-

redeki gözleri mavi renkle ve uykulu gözkapaklarıyla doldurmak yerine, karanlık yuvarlaklar olarak bırakır. Solgun yüzün ortasına yerleşmiş bu iki kara boşluk; şaşkınlıktan açılmış, gördüğü her şeyi kara delikler gibi içine alan, yutan ve onlar karşısında duyumsadığı hazla savunmasız kalan bu bitkin gözler, bir şairin gözleridir. Belki de sahibine dair en doğru fikri tamamlanmamış hâliyle veren resimdeki bu derin ve hisli gözler; yalnızlığın geniş bahçelerinde gürültüsüzce uyanan ve her geçen gün ağırbaşlı bir gül gibi kızaran yeryüzünün en lirik ozanın, Rainer Maria Rilke'nin gözleridir.

Gördüğü her şeyi yutan bu kara oyuklar, Rilke için ilahi bir lütuf olduğu kadar ağır bir yüküdür. Çünkü bu, bakmakla görmek arasındaki karmaşadan en yalın hakikatlerle dönebilmeyi öğrenme mücadelesidir bir bakıma. Yeryüzünün acısını, sevincini, hüznünü ve dahasını, bir sünger gibi emen gözlerdeki aşırı hassasiyetin yüreğinde biriktirdiği acı tortudan yararlanmayı öğrenbilme tecrübesidir. "Gözlerim gördüklerini nasıl içime alacağını anlamıyor, onları tutmayı ya da bırakmayı bilmiyor; kifayetsizler."¹ diyen Rilke için sancılı bir olgun-

laşma sürecidir görmeyi öğrenmek. Ama günden güne olgunlaşır gözleri, bu aşırı hassasiyetin ufuk açıcı olanaklarını keşfeder; her şeyin içinde derinlere, her zamankinden daha derinlere işlediği bir görme biçimini öğrenir.

Rilke'nin "içeriye görmek" adıyla edindiği bu "yeni gözler", izleyen kadar izlenenin bakış açısını da göz önüne alan karşılıklı bir etkileşimdir. İçeriye görmek, bir şeyin yüzeyinden yüreğine yapılan ve algının duyusal bir bağa yol açtığı harikulade yolculuğun tarifidir.² Vazodaki koparılmış güllere bakarak günden güne solmanın, taşla bakarak sertleşmenin, ölüye bakarak bir ölü gibi soğumanın, meleği düşünerek yüreğinde ilahi esini duyumsamanın ardındaki o şey, bakan gözün hem gören hem de görünen olmasını gerektiren derin bir algı biçimi, hassas bir empati yeteneğidir. Bu yetenek acıyı, hüznü, büyük içsel bir yalnızlığı, kendi içinde yürümeyi ve saatler boyu kimselere rastlamamayı da beraberinde getirir aynı zamanda. Çünkü "Anlamak yalnızlıktır."³ Ama acıyla bir şeyleri kavradığımız bu anlar aslında içimize yeni bir şeyin, bilinmedik bir şeyin ayak bastığı; yaşamın bizi unutmadığını, elimiz-

den tuttuğunu, düşmemize fırsat vermeyeceğini hissettiren anlardır: “...en büyük duygularımın, dünyevi mutluluğumun nereden geldiğini itiraf etmeliyim: Tekrar tekrar, orada burada, tanrısal bir edime benzeyen ‘içeriye görme’ sayesinde yaşadığım tarifsiz çeviklikte, derin ve ebedî anlardan.”⁴

Görmek, olgun ve ince bir bakışla tamamlamaktır var olan her şeyi. Gözlerden açılan dar kanallardan, nesnelerin ve şeylerin kalbine doğru yürüyebilmektir. Rilke’nin, şeylerin kalbine bakıp gördüğü o şey, yaşamın özünü temsil eden “devinim”dir. Devinim, mantarın tek bir gecede muhteşem bir işçilikle büyümesi. Devinim, bir incir ağacının çiçek açmaktan birdenbire yemişe sıçramasındaki gizem. Bir ağaca bakıp fırtınaları görmek. Devinim, bir çiçek yaprağının çiçek yaprağına dokunmasından doğan duygu. Devinim, meyvenin çekirdeğini taşıması gibi, içimizde bizimle doğan tohumun, yani ki ölümün, bizimle birlikte büyümesini, serpilmesini, çiçeklenmesini ve yemiş vermesini, doğumun muştusunu kucakladığımız gibi huzurla kucaklamaktır. En büyük devinim doğum ve ölüm arasındadır. Çünkü “Ölüm, bizden öteye dönük olan bizim aydınlatamadığımız yüzüdür yaşamın.”⁵ Devinim, yaşamın içinde açmanın ve solmanın bilincini taşımaktır. Çünkü geri dönüşsüzdür yaşamak ve ana karnına doğru büyünmez.⁶ Hayat dönüşümlerle şahlanır; duran şey, hemen katılaşandır. Rilke için şiir tam da yeryüzündeki devinimin, başlangıçtaki sonun ve sondaki başlangıcın ifadesidir: “Şiir ölüdeki dirinin yürek atışıdır ve dirideki ölünün.”⁷

Yeryüzüne dalmış bir bakıştır Rilke. Yemeğin üstünde tüten duman, baharda kara toprağa umutla düşen yağmur sevinçli, bir çocuğun mezarına bırakılan güller... Her şey öylesine tanıdık ama öylesine hayret vericidir onun için; yaşamdaki hiçbir şey üzerinde durulmayacak kadar önemsiz değildir. Gözlerinin yerindeki o kara boşlukta bir ağ örülüdür. Her şeyin özüne inen bu keskin bakışların dönüşünde, gözlerindeki o hassas ağlara ısıtılımlı imgeler takılır. Bir örümceğin, hafızasındaki esinle ördüğü ağ gibi; hiçi, boşluğu sözcüklerle, dizelerle örerek, şiirle görünür kılarak varoluşunu anlamlandırır. Varoluşundaki içsel dürtüyle ama asla yalnızca esini bekleyerek değil, hayatını ve “aziz yalnızlığını” adayarak acıyla, emekle, titiz bir işçilikle, sabırla ve güçten düşme bedeliyle kotarılmış imgelerin ağlarıyla ördüğü bir yuvadır şiir Rilke için. Şiir onun kaderidir, şüphesiz. Bu yüzden, bakışlarından şiir damlar: “Ve şiir o eski güldür, kızıl, sarı yaban gülü, yaprak yaprak açaduran başlangıçtan beri ve her belirişi örtünme ve örtüden soyunmadır. Şiir yeniden doğuş ve yeneden ölümün güzel kokusudur havada asılı gül adıyla.”⁸

Bir nehir gibi kabarak gelen karanlıkla dolar boşluk. Soğur, katılaşır, donar. Soğumuş boşluğun içinde bir bekleyiş kımıldar. Usul, sessiz. Katılaşan karanlığın içinde bir devinimi başlatan kıl gibi ince ama ateşli bir nabız gibi atan adımlar. Bütün olağanlığıyla boşluğun ve karanlığın köşelerine tutunur, uzar, salınır ipekten ipler. Düşümlerin birbirine ve dışarıdan içe doğru kısalmış çizgiler. Bu, karanlığın içinde

uzayan şeffaf kılcal damarlarda sıcacık kanın dolaşıma başlaması. Bu, hiçliğin içinde çığırkanlıktan uzak açıveren bir varoluş çiçeği. Bu, incecik ipekten tellerinde varoluşun o en yalın bestesinin titreştiği gümüş bir yazgı. Bu, bir olağanlık içinde beliren bitimsiz varoluş hazzı. Bu, Rilke’nin şiiri. Ve şüphesiz şiir, Rilke’nin kaderidir. “Ve senin için yalnız kapanırlar ozanlar / Ve imge toplarlar, çağiltılı ve zengin. / Ve çıkarlar dışarıyla benzetmelerle ergin / Ve bütün yaşamları boyunca yalnızlar...”⁹

1 Rachel Corbett, *Hayatını Değiştirmelisin: Rainer Maria Rilke ve Auguste Rodin’in Hikâyesi*, Çev. Kerime Dalyan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2020, s.75.

2 A.g.e., s.108.

3 Rainer Maria Rilke, *Genç Bir Şaire Mektuplar*, Çev. Kâmuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul: 2022, s.34.

4 Rachel Corbett, *Hayatını Değiştirmelisin: Rainer Maria Rilke ve Auguste Rodin’in Hikâyesi*, Çev. Kerime Dalyan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2020, s.108.

5 Zeki Z. Kırmızı, *Boşluk Yontucusu: Rilke Şiiri*, Yazılı Kâğıt Yayınları, Ankara: 2017, s.138.

6 A.g.e., s.144.

7 A.g.e., s.209.

8 A.g.e., s.185.

9 Rainer Maria Rilke, *Toplu Şiirler I. Cilt*, Çev. Yüksel Pazarkaya, Cem Yayınevi, İstanbul: 2018, s.542.

B İ R   a Z I B İ R   İ Z İ

Büyük sorular gördüm büyük aynalarda
Bir ateşe d  mekmi  yaşamak bildim
Bütün kervanlar g  t  yükleri bendim
Mevl na İdris

@ mehmetkahraman @ mehmetkahraman_

**"Asıl yurdundan
uzak olan
insanın hüznüdür
yaşadığımız."**

MEHMET KAHRAMAN

Sıcak bir yuva. İçi çocuk ve ıhlamur kokan. Ortada bir soba. Üstünde fokurdayan bir şeyler... İki oda, perdeler boydan kısa. Ama sıcak bir yuva. Her şey basit gibi ama inceliklerle dolu.

Mehmet kahraman, bir kitabına annem ve babam için diye başlar. O sıcak yuvadan çıkar ilkin her şey. Anlattığı insanlar basittir, belki sıradan. Bir anne, bir baba, bir çocuk, bir asker, bir memur... Ama o basitin ardında binbir inceliği yakalar Mehmet Kahraman. O basitlikten kendi hayatının kahramanı olarak çıkmak ister insanlar...

İnsan hayatta her şeyin tam olmasını ister; evinin, arabasının, eşyasının... Sonu yoktur bu is-

teklerin. Öykülerinizin çoğunda özellikle de *Işıklar Açık Kalsın*'da insanın bu isteğine karşılık "Her şey tam olmasa da olur." mesajı alıyoruz çoğu zaman. Tam olan eksilebilir hatta yok olabilir, tam olmak mutlu olmak değildir. İçinden geçtiğimiz şu zor ve acı zamanlarda pek çok insanımız gibi siz de yardım sahalılarında çalıştınız. Bir tarafta her şeyini kaybeden insanlar gördünüz bir tarafta olmasa da olur deyip veren insanlar... Söyleşiye bu konuyla başlamak istiyorum. Bir yazar olarak neler geçiyor içinizden?

Öncelikle ülkemize ve bilhassa afeti yaşayan insanlarımıza geçmiş olsun demek istiyorum. Hayatını kaybeden-

SÖYLEŞİ
SELMA MAŞLAK

lere Allah'tan rahmet, kalanlara sabır ve başsağlığı diliyorum. Büyük bir afet oldu. Herkes için zor bir süreç. Biz o anı yaşamadık ama hepimiz aynı acıyı hissettik, hissediyoruz. İnsanlar sonuçta, birimizi üzen şey hepimizi üzer. Sorunuz öyküden alıntıladığınız cümle ile daha iyi açıklanıyor aslında. Ben Konya'da depremzede ailelerle ilgilendim. Birçoğu her şeyini kaybederek gelmişti. Üstümüzdeki kıyafetlerle geldik dedi pek çoğu. Onlardan şu cümleyi çok duydum: "Her şeyim tamdı." Her şeyimizin tam olmasını istiyoruz ama isteklerin sonu yok ki. Biz maalesef mutluluğu, tatmini arzuların giderilmesinde arıyoruz. Her şeyimiz tam olursa mutlu oluruz zannediyoruz. Oysa bir arzuyu giderdiğinde bir başkası çıkar ortaya. Bunun sonu gelmiyor. Önemli olan hiçbir şekilde kaybolmayacak şeylere yatırım yapmaktır. Elbette eşyalarımız olacak, olmalı da ama onları merkeze alıp kalan ömrümüzü heder etmememiz gerekiyor. Bir ömür sanki eşya için yaşıyor gibiyiz. Durup dinlenecek, düşünecek, nefes alacak zamanımız olmuyor. Bunun içine bir de sosyal medya girince bize ait olmayan bir hayatı yaşamaya çalışıyoruz.

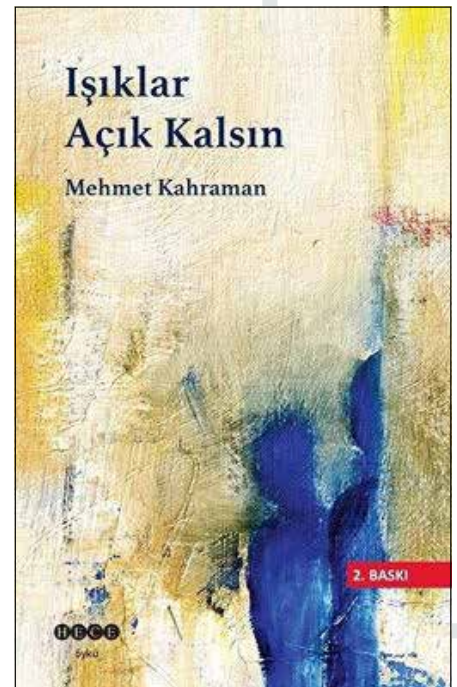
Son zamanlarda sanat üzerine çalışmalar yapıyorsunuz. Sanatın başlangıcına dair bir soru sormak istiyorum. Mağara duvarlarındaki resimlerden tutun da Mısır krallarının mezarları içindeki resimlere, Mezopotamya'daki anıtlara ya da Göktürk Kitabeleri'ne kadar insanın hep bir şeyler anlatma gayreti içinde olduğunu görüyoruz. Sanat anlatma gayretinden mi doğmuştur? Eğer öyleyse insan neden anlatmak ister? İnsan sanata neden ihtiyaç duyar?

Bunun temel nedeninin anlatma isteği olduğunu düşünüyorum. Ama önce ihtiyaç ne demek onu tanımlayalım isterseniz. "İhtiyaç"ın kelime anlamı "gereksinim, güçlü istek, yokluk" demek. Kişi neyin yokluğunu çekiyorsa ona gereksinim duyuyor demektir. Bu nedenle ihtiyaçlar çeşitlidir. Hepimiz bir şeylerin yokluğunu duyarız lakin onu giderme şeklimiz farklılaşır. Ben sanatın insanın anlatma isteğinden kaynaklandığını düşünüyorum. İnsan anlatmak istiyor ve anlattıkça kendini yeniden inşa ediyor. İnşayı kişisel gelişim olarak anlamayalım. Bir muhababının olması, varlığının kabul edilmesi veya potansiyelinin ortaya çıkması, anlatarak mümkün oluyor. Anlatmayı da edebiyatla sınırlandırmamak lazım çünkü resim, müzik gibi pek çok yol var ifade biçimi olarak. Kitabeler, mağara resimleri, türküler insanın ifade etme isteğinden doğuyor. Peki, buna neden ihtiyaç duyuyoruz? İsmet Özel bunu daha güzel ifade ediyor: "Yokluğunu hissettiğimiz bir şeyleri tamamlamak için." İnsan kendine yetecek donanımla dünyaya gelmiyor, hayatı burada öğreniyor ve bu öğrenme hiç bitmiyor. O yüzden sürekli bir tatminsizlik yaşıyor ve bu nedenle de devamlı bir arayış içinde. Mevlana, "Asılı kaybetmişse bir insan, arar." der. Asıl yurdundan uzak olan insanın hüznüdür yaşadığımız. Ama çoğunlukla bunun farkına varamaz, tatmin arayışıyla oradan oraya savrulur. Sanat bize bir pencere açar bu noktada. İnsanı anlatarak bireyin potansiyelini ortaya çıkarır. Duygularla yüzleştirir. Hayat içinde farkına varmadığımız yönlerimizin farkına varmamızı sağlar.

Kurmacada bizi büyüleyen şey nedir? Neden kurmaca olduğunu bildiğimiz bir şeyi okuruz?

Kurmacanın Doğası kitabınızda peşine düştüğünüz bu soruların cevaplarından burada da biraz bahsedebilir misiniz?

Kurmacada bizi büyüleyen en önemli şey, onunla özdeşlik kurmamız bence. Kendi cümlelerimle ifade etmek isterdim lakin benden önce pek çok kez dile getirildiği için onları ödünç alayım. Aristo'ya göre "taklit" isteği, Freud'a göre "haz" nedeniyle. Aristo taklidin insanın doğuştan gelen bir özelliği olduğunu ve taklit etmek istediğini söyler. Freud ise bir zamanlar tadılmış bir hazdan el çekmenin mümkün olmadığını, bir hazzı bırakıp başka bir haza yöneldiğimizi söyler. Buna da çocukken oynadığımız oyunların yerine büyüdüğümüzde değişen oyunları ve istekleri örnek gösterir. Kurmaca bize böylesi bir imkân veriyor. Evet, kurgu olduğunu biliyoruz ama kurmaca içindeki gerçeklik bizi ikna ediyor. Orada farklı bir dünya ile karşılaşırız. Biraz rahatlama, biraz arınma yaşıyor

ve keyif duyuyoruz. “Tek bir hayatımız varken pek çok hayatı yaşamak için kurmaca üretiriz.” der Fuentes. Kurmacada bizi büyüleyen şey bu. Zahmetsiz, kolayca başka hayatları yaşıyor, deneyimlerimizi zenginleştiriyoruz. Ayrıca gerçeğin baskısından kurtularak hayal gücünün sınırsız deryasında kendimize ait yeni bir dünya kuruyoruz ve bundan estetik bir haz alıyoruz. Estetik haz dediğimiz şey biçime ait unsurlardır. Dil, kurgu, üslup gibi unsurlar çoğunlukla özden daha fazla etkiler. Söyleyiş güzelliği, farklı anlatım yolları, biçimsel işçilik bize estetik deneyim katar. Demek istediğim şey aslında güzellik. Güzel yapılan her şey bizi tatmin eder, rahatlatır, coşturur. Güzelde ölçülülük, sağlamlık, uyum ve ahenk vardır. O yüzden Allah bize “güzel yapmamızı”, “güzel söz söylememizi” buyurur. İhsan bunu gerektirir. Güzel söz söylemek, güzel düşünmek, güzel görmek ilahi bakışın tecellisidir. Kurmaca veya sanat diyelim isterseniz buna; bize

bunları sağlayabiliyor. Resim, müzik, edebiyat estetik tecrübeyi artırarak güzele ve ilahi olana alan açabiliyor. Ben kurmacayı, bizi büyüleyen duyuguyu açığa çıkarıp ruha dokunduğu ve dile gelmeyen söyleme imkânı verdiği için önemsiyorum.

Eco’ya göre yazar niçin yazdığını ya da nasıl yazdığını söyleyebilir ancak ne yazdığını söylememelidir. Çünkü yazılan okura göre çeşitlenir. Mehmet Bey, Eco’nun üzerinde durduğu, önemseydiği bu konuyu biraz açsak. “Okuma” ya da “okur” türleri hakkında neler söyleyebiliriz?

Bir metinde aslanan okurun anladığı ve deneyimlediğidir. Yazar, yazarken ne düşünürse düşünsün okur bambaşka şeyler anlayabilir. Nitelikli metinde istediğimiz budur. Okur kendi bakış açısıyla, birikimiyle, eğitimiyle baş başadır metin içinde. Ona ne anlaması gerektiğini söylerseniz düşüncelerinizi dayatmış olur-

sunuz. Bu da güdümlü bir okumaya yol açar. Okur, kitap içinde kendini bulmaya eğilimlidir. Siz ona nasıl okuması ve ne anlaması gerektiğini söylerseniz dar bir çerçevede okuma yapmak durumunda kalır. Nitelikli kitaplar çoğul okumaya müsaittir, bu yüzden okur sayısının anlam vardır. Yazar, okurunun da metne aktif olarak katılmasını ister. Okur da yazarlarla birlikte yeniden yazar bir bakıma. Bunun kolay olmadığını söylemeliyim. Kendini yetiştirmiş, kaliteli okur böyle yapar veya yapmak ister. Oyalanmak ve hayal kurmak amacıyla kitabı eline alan birinin okuma şekli değildir o. Eco’ya göre iki tür okur vardır: Örnek okur ve ampirik okur. Örnek okur, yazarıyla birlikte metni yeniden inşa eden okurdur. Yönlendirilmeyi sevmez. Kendi okuma birikimi vardır, onu takip eder. Ampirik okur ise metni tutkularının tatmini için okuyan kişidir. Onun amacı büyümlü dünyanın içinde hayal kurmak, bir süre dünyadan uzaklaşıp kendi âlemine dalmaktır. Bu tip okurlar yazarın her şeyi hazır olarak vermesini ister. Zihnini, düşüncesini devreye sokmaz. Ampirik okur, kendi zihnindeki görüntüyü arar kitaplarda. Örnek okur olmak zordur çünkü emek ister, zaman ister, sabır ister. Bizim bahsettiğimiz okur, edebiyatı bir kültür meselesi olarak gören, düşünen, farkına varan biridir. Bu tür okur, yazarın ne anlattığından bağımsız olarak kendisi, yeni bir metin inşa eder âdeta.

Madame Bovary, Don Kişot, Anna Karenina, Hayri İrdal, Çolak Salih... Bütün bu isimler hayalî roman karakterleri olmalarına rağmen yazarlarının önüne geçmişler. Hatta diyebiliriz ki yazarlarından daha gerçekler. Günümüz edebiyatında böyle

“

Bir masal kahramanı değilsin devleri alt edecek. İnsansın; canınla, kanınla insan. Düşeceksin. Kalkmayı öğreneceksin. Öleceksin. Yaşamayı öğreneceksin.

güçlü karakterler artık yok denecek kadar az. Bunun nedeni ne olabilir sizce?

Zaman değişiyor, anlatım biçimleri değişiyor, kısacası insan değişiyor. Walter Benjamin, büyük anlatıların bittiğini söylüyordu. Eski bildiğimiz hayatlar yok. Üzülerek söylüyorum ki anlatılacak hikâyelerimiz de yok. Hemen hepimiz şehirlerde, standart hayatlar yaşıyoruz. Yani tek tip bir hayat var gördüğümüz. Buradan büyük bir anlatı çıkarmak kolay olmasa gerek. şu var: Her şey zamanında güzel. O zamanın anlatısında böylesi güçlü karakterler çok fazla var. Bunlara Goriot Baba'yı, Bihruz Bey'i ve daha pek çok karakteri ekleyebiliriz. Bugün bunları keyifle okusak bile kendi zamanlarının karakterleri onlar ve o gün için güçlüler. Zaman, zamanın dili ve biçimiyle hitap etmek lazım. Onlar gibi metinler üretmeye kalsak kabul görmez ve taklitten öteye geçemeyiz. Zamanın edebiyatında güçlü, adından söz ettiren karakterler görmüyoruz belki ama çağa dair söz söyleyen, nitelikli, büyük eserlerimiz mevcut. Önemli olan kendi zamanımıza hitap edebilmek. Kendi zamanına hitap etmek de şimdiki zamanın dili, biçimi ve düşüncesiyle olur.

Mehmet Bey "Resim" adlı öykünüzde her şeyin içinden bir şey seçmeye, bütünü içinde parçayı yakalamaya çalışan, kafası karışan bir çocuğu anlatıyorsunuz. Çocuğun bu gayreti, öykü yazar bir insanın gayretini hatırlattı bana. Sizce de öyle mi? Öykücü, her şeyin içinden bir şeyi seçen ama bütünü de kaçırmayan insan mıdır?

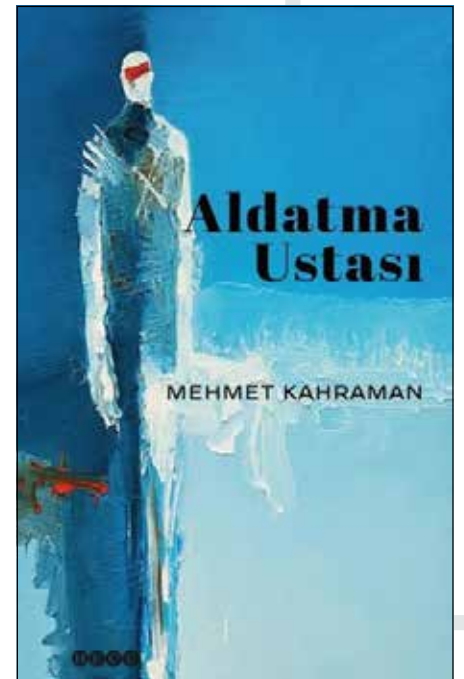
Evet, yazar insanın gayreti de böyle diyebiliriz ama burada belirleyici olan husus, bir görev verilmesi durumu. Hadi yaz, dendiği zaman

insan ne yazacağını şaşıır. Bir konu verilirse bu, zihninizi rahatlatır ve onu bir konu etrafında düşünmeye zorlar. Hiçbir konu vermeden hadi yap, dendiğinde zihin bocalar. Bunu "Resim" öyküsünde çok net hissettim. Bütün içinde bir şeyler seçmek hiç de kolay değil. Bunu başka işlerde de yaşadım. Mesela bir çizer arkadaşımın bir şey istemiştim. "Kafana göre takıl, güzel bir şey olsun." dedim ona. Kaç tane çalışma yaptıysa hiçbirisi de güzel olmadı. Söylediği cümle çok ilginçti benim için. "Abi bir şey ver bana, alanı sınırla." dedi. O an "Resim" öykümü hatırladım. Her şeyin içinden bir şeyi seçmek ne kadar zor, onu gördüm. Bunu yazarlık dersi verdiğim sınıflarda da yaşadım. Katılımcıları sınırlandırmamak ve hayal dünyalarının serbestçe çalışması için konu vermiyordum. "Sizi en çok etkileyen olayı yazın." dediğim hâlde çoğu kalem oynatamadı. Konu istiyorlar sizden. Oysa sınır kelimesi özgürlüğün karşıtıymış gibi duruyor değil mi? O vakit sınırın insana özgürlük sağlayan bir nokta olduğunu anladım. İnsan sınırlandığında harika şeyler yapabiliyor. Önce onunla bir şeyler deniyor, sonra onu aşmaya çalışıyor. İbda yeteneği orada devreye giriyor. Yazmak da biraz böyle ama benim için yazının kilidini açan husus çağırışımıdır. Buna esin veya ilham da diyebiliriz. Yani bir tetikleyicinin olması meselesi. Ben böyle yazıyorum genelde. Yazmak için yazacağım konunun beni etkilemesini ve tetiklemesini isterim.

Kurmacanın Doğası kitabınızda Ömer Seyfettin'in bir cümlesini hatırlatıyorsunuz: "Kim yazmışsa okumuş, kim yazıyorsa mutlaka okumuştur." Sizin de elbette bir yazar olarak baş ucu kitaplarınız, tıkanığınızda, yorulduğunuzda müracaat ettiğiniz yazarlarınız vardır. Size yazma şevki veren

bu yazarları sorsam kimleri sayarsınız?

Okumak kesinlikle önemli. Okumadan bir şey yazmak da mümkün değil. O yüzden hep okuyoruz. Burada yazarları ikiye ayırabiliriz; sevdiğimiz yazarlar ve okumamız gereken yazarlar diye. Klasikleri, nitelikli bütün kitapları okumamız lazım. Bunlar bize tecrübe sağlar. Bir de sevdiğimiz yazarlar vardır, görmek istediğimiz dostlarımız gibidir. Onları görünce sevinir, ferahlarız ya; kendimize yakın bulduğumuz yazarlar böyledir. Çoكتur benim böyle yazarlarım ama çoğunluğu öykücüdür. Ömer Seyfettin bunlardan biridir ama en başa Dostoyevski'yi koymak istiyorum. Onun bende yeri apayrıdır. Sonra Tarık Buğra, Sabahattin Ali, Sait Faik, Tomris Uyar, Vüs'at O. Bener, Ramazan Dikmen, Rasim Özdenören, Mustafa Kutlu, Çehov, Virginia Woolf, Katherine Mansfield, Necip Mahfuz,

Sadık Hidayet, Mustafa Mestur, Raymond Carver.

Aldatma Ustası'nda insanoğlunun zayıflıklarını, çelişkilerini, aldanışlarını ortaya koyuyor, insanın aldatmaya ya da aldanmaya nasıl da meyilli olduğunu gösteriyorsunuz. Bütün bu aldanışların içinde kitabı okurken Oğuz Atay'ın meşhur cümlesi geldi aklıma: "Kitap okumakla, manavın beni aldatmasına engel olamıyorum bir türlü." Sait Faik de "Çarşıya İnemem" hikâyesinde aynı dertten yakınıyor. Peki, okuryazar olmakla aldanmak arasında sizce nasıl bir ilişki var?

Bu, biraz da insan olmakla alakalıymış gibi geliyor bana. Pek çok zaaflarımız, çaresizliklerimiz, beklentilerimiz var. Bunlar da bizi aldatılmaya müsait kılıyor. Aldatılmak edilgen bir kelime olduğu için masummuş

gibi duruyor ama öyle değil. Gördüğümüz pek çok aldatılma olayında aldanan aktif rol oynuyor. Daha çok kazanma hırısı, mevki makam isteği için hayır diyememe gibi durumlarda kişi bilinçli olarak aldanmayı seçiyor. Onlara yapacak bir şey yok. Kitaplar, birçok hususta bizi yüzleşmeye götürse de aldatma karşısında uyanıklık sağlamıyor ne yazık ki. Kitap okuyanlar daha hassas oldukları için belki de kandırılmaya açık hâle geliyor olabilir. Belki de daha kırılgan diyebiliriz. Kitap demişken aklıma *Drina Köprüsü* romanından bir sahne geldi. Tam da aldatmayla ilgili. Yelanka isimli bir kız haydut Yakov'u Sırbistan'a geçirmeye çalışmaktadır. Köprüde askerler vardır. Nöbetçiyi aldatmaktan başka çaresi yoktur geçmek için. Yelanka, Yakov'a Türk kadın elbisesi giydirerek köprüden geçirir. Ama sonra yakalanır. Sorgu sırasında asteğmen sorar: "Neden bu erin nöbet beklediği

zamanı seçtin?" Yelanka'nın cevabı ilginçtir: "Çünkü bana hepsinden yumuşak görünmüştü de ondan." Duygulu, hassas insanların her zaman kandırılmaları daha kolay oluyor galiba. Çok acı. "Çarşıya İnemem" öyküsündeki karakterimiz de öyle. İnsanlardaki değişimi, anlayışsızlığı, hırısı görüyor ve bir şey yapamıyor. Tahammül gücü zayıflamış. Çarşıya inmemeyi çare olarak görüyor. Kaçmaktan başka elinden bir şey gelmiyor. Manav gözünüzün içine baka baka çürüğü koyuyor ama bir şey diyemiyorsunuz. Aslında ben bir keresinde uyarmıştım da "Bunları kime satacağız?" demişti manav. Aldanmaya müsait olduğumu görmüş demek ki. Açık yürekliliği için tebrik ettim adamı. Aldatmak ve aldanmak imtihanımızda var. Aldatmadan ve aldanmadan bir ömür geçiririz inşallah.

Son olarak bazı kelimeler vermek istiyorum size. Onlarla ilgili aklınıza gelen ilk çağrışımları sorsam ne dersiniz?

Anne: Sevgi.

Baba: Vatan.

Çocuk: Ümit.

Hastalık (kanser): Sabır.

El (yabancı anlamında): Uzaklık, mesafe.

Kaos: Yeni bir düzen.

Sahne: Ortaya çıkmak.

Hayal: İnşa.

“

...içim kıpır kıpırdı. Bir yanardağ kaynıyor ya da kabuk kırılıyordu. Çoşkulu, güçlü bu çağırışı ilk kez duyuyordum. Kararımı vermeliydim. Ne olacaksa olmalıydı.

İŖTE O SAHNE!

Derleyen: **Sema Yani**

“Arslanlar! Bütün Osmanlılara Ŗeref ve Ŗan, İngilizlere kara meydan olan Ŗu kızgın toprağın gneŖli semasında Ŗehitlerimizin ruhları sevinçle gülerek uçarken, ben de hepinizin pak alınlarından öperek cmlenizi tebrik ediyorum. Ordum gerek Kut karŖısında ve gerekse Kut’u kurtarmaya gelen ordular karŖısında 350 subay ve 10 bin erini Ŗehit vermiŖtir. Fakat buna karŖılık bugün Kut’ta 13 general, 481 subay ve 13 bin 300 er teslim alıyorum. Bu teslim aldığımız orduyu kurtarmaya gelen İngiliz kuvvetleri de 30 bin zayıat vererek geri dnmŖlerdir. Ŗu iki farka bakılınca, cihanı hayretlere dŖrecek kadar büyük bir fark görülür. Tarih bu olayı yazmak için kelime bulmakta mŖklata uğrayacaktır. İŖte Osmanlı sebatının İngiliz inadını kırdığı birinci zaferi Çanakkale’de, ikinci zaferi burada görüyoruz.”

Halil Kut PaŖa*

*Halil Kut, "Kût'ül-Amâre kahramanı" olarak da bilinir. Kût'ül-Amâre zaferi nedeniyle kendisine "Kut" soyadı verilmiştir. Kût'ül-Amâre Kuşatması, I. Dünya Savaşı'nda Irak Cephesi'nde, İtilaf Devletleri ile Osmanlı kuvvetleri arasında geçen muharebedir. Halil Paşa'nın, İngiliz birliklerini 29 Nisan 1916'da teslim alması ile büyük bir zafer olarak tarihe geçmiştir. İngiliz basınında ve kamuoyunda çok büyük bir infial uyandıran bu yenilgi, İngiliz tarihçisi James Morris tarafından "Britanya (İngiltere) askerî tarihinin en aşağılık şartlı teslimi" olarak tanımlanmıştır.

Biliyorum hayattır bu, yoldur, güç verir. Göğün merhameti kuşanmış yüzünde umut, biliyorum çok şey demektir. ”

Bir uğultu ve bir gürültü. Dehşetli bir sarsıntı yerin dibinden. Sonra bir aydınlanma gökyüzünde ve bir ışık. Sonra bir ses, bir ıglık. Şubat soğuşunda arkası kesilmeyen bir feryat. Sonra bir anda yıkılıp yok olan şehir, sonra soluğu kesilen hayat.

Her şeyin sonu mu bu yoksa? Yoksa kıyametin sesi mi bu işittiğimiz?

Bu eskimiş toprak, yeryüzüne düştük düşeli, en yalnız yanımızdan böylesine bahsetmemiştii hiç. Böylesine bir afet ölümüyle ölmemiştii kimse. Böylesine bir keder gelip oturmamıştı kimsenin yüreğine. Şimdi taştan, betondan, demirden büyük bir ormanın kucağında; güneşten, yıldızlardan ve kuşlardan yoksun sessizce yatıyor şehir. Bütün varlığı parçalanmış hâlde, yere serilmiş öylece yatıyor. Şehrin üstüne tül gibi yayılan toz bulutu, yitip giden hayatlardan arda kalan günlere ait ne varsa soluyor; canlı olan ne varsa yavaş yavaş kendine çekiyor, nefeslerini yutuyor. Düşünceler hiçbir yere sığamıyor artık. Hatıralar, hayaller ve geleceğe dair planlar, molozların arasından gün yüzüne atmış kendini, kavuşmak için sahibini bekliyor.

Şehir; sokaklarından, caddelerinden, evlerinden, arşı pazarından ölüm sızdıran dehşetli gecenin ilk zamanlarını ardında bırakırken, sabahlar da akşamlar gibi yorgun düşmüş ve ağır tozdan arınmayı bekliyor.

Bekleyiş uzun olacak.

Kuru ve soğuk moloz tepeciklerin rengine bürünmüş insan yüzleri bekliyor. Solunan hava kimsenin umurunda değil. Bedenlerde hâlâ önceki akşamdaki kalma bir dünya yorgunluğu var. Ayaz vurmuş gecede paltosuz ve çıplak ayaklarıyla dertlerinin içine düşmüş ve orada kaybolmuş insanlar bekliyor. Biçimini kaybetmiş binaların mümkündür ki eski bahçelerinde, caddelerin, sokakların ve hatta yer yer yıkılmış evlerin terk edilmişliğe sızan kokusuna kapılarak bekliyorlar. Molozların arasında küçük bir mağara gibi görünen her boşluk, boşluk olmaktan daha başka bir şey çünkü. Orada sınanmak vardır. Orada zaman zaman yeşeren bir umut vardır. Orada yer yer genişleyerek uzayıp giden bir yokluk vardır. Orada çocukların her zamanki renginden ve her zamanki yumuşaklığından uzak yüzleri vardır. Ansızın kaybedilen-

lerin dinmeyen acısı vardır. Ölenle ölmek, ağlayanla ağlamak; aç, susuz kalanlarla aç, susuz kalmak vardır. Orada gizlenen hıçkırıkları bir anne sesiyle göğe bırakmak vardır.

Bu heybeti yere serilmiş şehir, bir bedeninin nefesini işittiğinde ancak ruhunu nasıl kaybettiğini unutur, canlanmaya yüz tutar; kederini bir yana bırakarak yıkık görüntülerini terk eder ve taşına, toprağına sıkışmış canları, uzanan ellere buruk bir mutlulukla teslim eder. Toza toprağına dönmüş ne varsa, yerinden yurdundan sökülüp atılmış ne varsa, harap olmuş parklar, bahçeler dahi farklı davranmazlar. Davranmazlar çünkü böylesi zamanlarda keskin soğukların inceden inceye nefes alıp veren her canlıya dokunduğuna, rengini bulamamış bulutların bütün sebepleri yüklenip üzerlerine yüklendiğine ve nihayetinde bir melek kanadının kederli yığınların üstünü merhametlice örttüğüne şahit olmuştur her biri. Kelimelere sığınmayan ağıtlar, feryatlar dahi enkazların arasında çoğalarak buna şahitlik eder. Biz de şahitlik ederiz. Gözlerimizin gördüğünü, dikenli bir pamuk gibi içimizde büyüttüğümüzden, her sessizliği besleyecek zemheride bırakan ıglıkları yüre-

ğimize yerleştirdiğimizden, nereye gitsek sığamayacağımızı bildiğimizden şahitlik ederiz.

Dizlerimizin bağı hiç bu kadar çözülmemişti zira. Hiç bu kadar ölmemiştik ve hiç bu kadar eksilmemiştik zamanı bildiğimizden beri. Zamanı bildiğimizden beri evler, Sezai Karakoç'un diliyle "ölümün cesur körfezi" olmamıştı hiç bu kadar.

Biliyorum, yıkıntılar ayağa kılđırılabilir, harap olan yeniden yapılabilir, kırık olan onarılabilir. Korkmuş bir çocuğun nefesinde büyüyen tomurcuk yarınları, bir annenin gözlerine ağını örmeye başlayan tesellisiz zamanları biliyorum.

Biliyorum hayattır bu, yoldur, güç verir. Göğün merhameti kuşanmış yüzünde umut, biliyorum çok şey demektir. Bazen umuda öylesine sarılırsın ki harabeye dönse de ayrılmayı aklına getirmediğin mekânların olur. Bahar nasılsa yeşertir, dersin yeniden umutlarımı. Düşersen, düştüğüm yerden kalkarım elbet, canımdan kopanlarla kalkarım ve yeniden başlarım, dersin.

Tarık Tufan'ın dediğı gibi "biz her şeye, esirgeyen ve bağışlayan, çokça esirgeyen ve çokça bağışlayan, hep esirgeyen ve hep bağışlayan, rabbin adıyla başlayan" insanlarız. Bu yüzden yüreğimiz kanasa da aklımız ve bedenimiz zorluklara direnmeye kararlı. Her şeye rağmen yıkıntıların üzerinden ayağa kalkma çabamızın, doğrulma gayretimizin sebebi bu. Korkulu zamanlardan kalma bakış-

ların çağrısına uyarak her seferinde daha keskin daha inatla yaşamayı öğrenmemiz de bu yüzden.

Bütün bunları biliyorum.

Ama yorulduğum işte.

Bir başka korkunun şiddetine bırakmam kendimi artık. Sığınmam bundan sonra bahar yağmurlarının şefkatli kucağına. Hatıraların binlerce defa kırılarak yansıdığı bu şehirde düne ait ne varsa deşelemem bir daha yeminle. Yoksul kalmış bir kalple zengin hüylalara dalmam

gayri. Yarım kalmış bir hesapla el vurmam gönül yaralarına. Gücsüz evlerin balkonlarında büyütülen ve cumbalardan nazlı nazlı salınan gül goncaları, sardunyalarda, limon, nane kokulu ıtırlar... Bakmam yüzlerine bir daha.

Bundan böyle yolunda eğleşmeyeceğim ey yeryüzünün kucağı.

Bu gece uykularımın mütemadiyen firar ettiğı gecelerden değil.

Bu gece ruhum başka bir kapının eşğinde.

ERKEN GELEN

rukıye aydın

Çizim HACİRE BÜKÜM YILMAZ

Tanrı misafirinin bir gün ansızın kapını çalacağını biliyordun. Bu sebeple, kendini bildin bileli bu sürpriz için hazırlık yapıyordun. Hazırlıksız yakalanmadın ama yine de yakalandın. Kapının çalınma anını hiçbir zaman kestiremezdin tabii. Onu birden karşında görünce ne yapacağını şaşırdın. Çok heybetli, çekici ve etkileyici bir tarzı vardı, hiç böylesiyle karşılaşmamıştın bugüne dek. Esaslı bir ürperişle çırpınan kalbine engel olamıyordun. Seni aceleyle götürüleceğinden, bundan sonraki yolculuğunda sana rehberlik edeceğinden de haberiydın önceden. O yüzden tüm samimiyetinle, güler yüzle karşılamaya çalıştın onu. Rehberinin seni götürüleceği ülkeye dönüşü olmayan biletle gidileceği için bavuluna o ülkede gerekli olan tüm giysilerini çok önceden usul usul yerleştirmiştin. Yüreğin için gerekli olan güçlendirici ilaçlarını almıştın, beynin çalışması için gerekli olanları da. Yol azığın zaten dünden hazırды.

Evden ayrılışın, günlük, sıradan bir veda görünümündeydi. Annem, her zamanki gibi unuttuğun şemsiyeni eline tutuşturmuş: “Kendine dikkat et.” demişti. Sense her zamanki gibi “Ben çocuk muyum? Merak etme, dikkat ederim.” demiştin. Gelen Tanrı misafirini, tek yönlü biletini, hazırladığın uzun yol bavulunu bizden saklamayı başarmıştın. Sadece

el çantanı ve şemsiyeni gördük elinde. Senin gidişinle yağmurlar, kuş cıvıltıları, meltemler, yeşil yapraklar, çiçekler bir yerlere kaçışıp yok oldular. Güneş tutulmuştu sanki. Şehrin üzerini kaplayan kapkara bulutlar, başımızın üzerinde eski paçavralar gibi sallandı durdu gün boyu. Bungaluk, birer karabasan gibi çöküverdi göğsümüzün üzerine. Karabasanelerden kurtulmanın tek çaresini ev işlerinin ayrıntılarına dalmakta bulduk. Günlük işimizi yaptık, üstüne gelecek günlerin işini de bitirdik, bir türlü kalkmak bilmiyorlardı göğsümüzün üzerinden. Karabasanelerin sebebi ziyaretini birbirimizin depresif çehrelerine sorduk ama cevap bulamadık. Onlarla boğuşarak günü geçirdik. Akşamüstü telefonun ucunda bir baykuş, ardından kana ve çamura bulanmış giysilerin, el çantan ve şemsiyen geldi. Giysilerinin içinde sen yoktun. Gittiğin yerde bu giysilerin gereği de değeri de yoktu besbelli.

Görgü tanıkları, hız sınırını aştığını söylediler. Zaten sen tez canlıydın; her şeye yetişmekte her yere gitmekte hep acele ederdin, özellikle son günlerde. O günkü kahvaltını da aceleyle, yarım yamalak yapmıştın. Dönüşü olmayan bir yolculuğa gittiğini anladığımız an gökyüzünü kaplayan asık suratlı bulutlar ve soğuk rüzgârlar, bütün Allah'ın günü el birliğiyle biriktirdikleri

damlaları buz yağmurlarına dönüştürerek yüreğimize yüreğimize boca ettiler. Annem, kardeşlerim, bütün sülale, çok üşüdük. Evdeki kalabalığa komşular, uzak yakın akrabalar da eklenmişti. Büyükler birbirlerine sarılıyor, nefesleriyle birbirlerini ısıtmaya çalışıyorlardı. Çocuklar neler olduğunu anlamadan, soran gözlerle herkesin yüzünü birer birer inceliyorlardı. Komşular teselli sözcükleriyle sarıyorlardı bizi sarmasına, ne var ki bunlar da yetmiyordu. Meğer yüreğimizi ısıtan senmişsin, bunu sen gidince anlamıştık. O gün bugündür hiç ısınamadık. Bütün dönüşsüz gidişler, geride kalanları üşütürdü.

Bedenini götürmedin. İhtiyacın yoktu ona. Salonun ortasındaki masanın üzerinde öylece kalakaldı. Gerçek seni götürmüştün ya, burada kalan yalnızca taklidindi. Taklitlerin saltanatı sadece burada hüküm sürerdi, gideceğin yerde ise asıllar geçerliydi. Bedenini bir güzel yıkayıp pakladılar. Ziyaretçilerin, önünde beklediler bir süre, elleri göğsüne açılmış, dudakları kıpır kıpır. Ev çok kalabalıktı, ne çok sevenin varmış. Her yer insan dolunca bir büyüğümüz düzgün sıra olmamızı söyledi. İlk gelenler, yerlerini arkadan gelenlere bıraktılar. Hepimizin yüzünde hüznün gölgeleri... Bütün evlad üi yalin çevreni sarmıştı. Senden izinsiz bir çivi bile çakamayan

Bütün dnssz gidişler, geride kalanları ştrd.

oğulların, kızların, gelinlerin özgün, şaşkın emir ve komutanı beklediler. Sense göz kapaklarını bile kırpştırmaktan acizdin. Bedeninin üzerinde yapılan ameliyeden bihaberdin. Bir kısmı kazada, bir kısmı adli hekimlerin elinde lime lime paralanmştı. Yüzünü, parçalanan kafatasının üzerine bir maske gibi yerleştirdiler. Yüzünün iğretiliğ besbelliydi. Sonra seni tpk bu leme geldiğindeki gibi apak bezle kundağ sardılar. Sadece masum yüzün görünüyordu. şaşılacak kadar değşmiştin. Kaşların atılmaktan vazgeçmiş, munis bir edayla birbirlerine boyun eğiyorlardı. Dudaklarının kıvrımları yanaklarına yayılmış, glmsyordun. İnsanın yüzü bir bu leme geldiğinde bir de bu lemden gittiğindeki masumlaşır, bebekleşirdi. Seninki de öyle oldu. Kk torunların, önceki sert yüzüne dokunamadıkları elleriyle şimdiki bebeksi yüzünü okşadılar. Okşamaya doymadılar. En kk torununun bir büyüğü, göğsünün üzerine oturmak istedi, izin vermediler. Günün sonuna doğru bedenn bir sandığı kapatıldı. Ardından saygıdeğr bir kişi ellerini göğü açarak senin için yüksek sesle dua etti. Ahali de ona uyarak ellerini göğü kaldırdı. Sonra senden raz olup olmadıklarını sordu. Seni seven, sevmeyen herkes, bir ağızdan senden raz olduğunu söyledi.

Burada daha yapacak çok için vardı. şirket zincirinin sayısını bilemediğn halkalarına yenilerini ekleyecektin. Emlak piyasasının sayılı isimlerinin zirvesine ıkacaktın. Sadece yurt içi yetmezdi, yurt dışına da uzanacaktın. Bizi şirketlerinde

Çalışabilecek iyi birer eleman olarak yetiştirdin. Gelinlerini de içine yerleştirir gibi bizim aileye aldın. Torunlarını kendi istediğn okullara yerleştirdin. Onların da büyüyen eleman ihtiyacını karşılamalarını istiyordun. Bol bol torun istiyorum, diyordun evlatlarına. İsteddiğn oldu, hepimiz ocuk sahibi olduk. Artık sapasağlam, kocaman bir aile holdingiyiz. Ne yazık ki otuz nc torununun dünyaya gelişini göremeden gittin. Bütün işlerin yarım kaldı. Oysaki sen, işinin yarım kalmasını hiç sevmezdin. Merak etme, gittiğn yerde hiçbir iş yarım kalmaz. Her şey kusursuzdur. Bizi zlersen şimdiden söyleyeyim, biz de kısa zamanda oradayız. Gzn arkada kalmasın. Bize ğrettiğn gibi, bir için değil birçok için başındayız. İşler koşacak, biz de onların ardından koşacağız. Senin yaptığın gibi kendimize, çocuklarımıza, torunlarımıza tamamlanmşlıklar bırakmak için didineceğiz ama biz de işlerimizi bitirmeden dönüp bakacağız ki Tanrı misafirimiz bizi de senin yanına götürmek için erkencecik gelmiş. Tanrı misafiri hep erken gelir.

Gözlerimi kapayalı çok olmadı. Henüz dşmn başında sayılıyım. Sanki demincek ağlaya ağlaya kapamıştım gözlerimi. Ağlasın, ağlamak yararlı, demiş ebem. nce ağlamayı, sonra gülmeyi ğrenecekmişim. Ardından ailemle konuşmayı, sonra evremdekilerle, en son herkesle kelam edecekmişim kelimeler aracılığıyla. Ettim de. İyi bir dil kurdum. Seninle daha çok hikâyelerimiz olacaktı, annemle, kardeşlerimle ve tüm slalemizle i içe geçmiş

hikâyelerimiz... Düşümüzü birlikte yaşarken ne var ki sen bizimle kalmadın, Tanrı misafiriyle gitmek zorundaydın. Bizim yaşamımız düş içinde devam edecek, Tanrı misafirimiz ansızın kapımızı çalana dek. Bizi almaya geldiğinde, elbette ona çok erken geldiğini, henüz düşümünün bitmediğini, gözlerimizi açmaya hazır olmadığımızı, tatlı uykumuzdan bizi uyandırmamasını rica edeceğiz, o ise mükemmel bir aldırma mazı ile ricamıza kulak asmayacak, herkesi götürdüğü ana yurdumuza bizi de götürecektir. Kısa bir süreliğine geldiğimiz bu düş ülkesinden ana yurda döndürülmek çok şahane bir geri dönüş olacak. Bu kez düşte değil, hayallerimizin sınırlarını aşan şaşırtıcı, muhteşem, eşsiz, çarpıcı gerçekliğin içinde yaşatılacağız... Bizi düş ülkesine gönderen güç; burada kalıcı olmayacağımızı, gerçekler ülkesine geri döndürüleceğimizi önceden zaten bildirmişti. Biz bunu bildiğimiz hâlde düşümüze dalıp bu bildiriye unutmuştuk. İnsanoğlu hep unutturdu zaten. Yeni hayatımıza gözlerimizi açınca, gerçeklerin rüzgârı yüzümüze çarpınca hatırlayacağız ancak. Saatlerin, takvimlerin hükmünün kalktığı bir zaman saltanatının içinde, senden ve herkesten ayrı bir süre yaşayacağız. Birbirimizi çok özleyeceğiz, tıpkı ilk atamızın ve ilk anamızın düş ülkesinde yıllarca ayrı yaşayıp birbirlerini özlemesi, kavuşmalarının çok geç olması gibi. Zorlu geçitlerimiz olacak kavuşuncaya dek. Bu zorlu yolculukta bize yardımcı olacak tek şey, düş ülkesinde hazırlayıp getirdiğimiz sonsuz yolculuğun azığı. Sonra insanlığın en büyük toplantı alanına çağırılıp top-

lanacağız. Yolculuğumuzun zorluğu azıklarımızın yeterlilik derecesine göre belirlenecek. Ne dersin, senin hazırladığın azık yeterli mi? İnsanlık bildirisinde, bir süre ayrı yaşadktan sonra sevdiklerimizle buluşacağımız yazılıydı. Seninle buluşacak mıyız acaba? Ben tekrar buluşacağımız umudu içindeyim.

Biz düşümüzde yaşarken senden ayrı kalacağımız süre içinde, bütün gidenler gibi ne söyleyeceksin ne bir haber vereceksin... Sen de diğerleri gibi bizi, burayı unutacaksın. Sana ve senin gibi düşünüy yarım bırakıp gidenlere, arkasında bıraktıklarını unutanlara vefasız diyebilir miyiz? Hayır, bence büsbütün vefasız sayılmazsınız. Ara sıra misafir oluyorsunuz bize. Sen mesela, bana misafir oluyorsun. Gönlümü hoş ediyorsun. Bana sımsıkı sarılıyorsun. Sanki dünya turuna çıkmış da geri dönmüş gibi bir havadasın. Sana soruyorum her seferinde: "Nerelerdeydin şimdiye kadar, niçin gelmedin, tekrar gidecek misin?" Sense duymazlıktan geliyorsun. Tanrı misafirinin duymazlıktan gelme huyundan sana da bulaşmış galiba. Kısa bir süreliğine düşümü süsledikten sonra tekrar dönüyorsun geldiğin yere. Olsun, bu bile beni mutlu etmeye yetiyor.

Resmindeki yüz çizgilerin, Tanrı misafirinin sana gösterdiği sahnelerin seni gülümsettiğini gösteriyordu. Yoksa ne diye gülümseyesin? Kim bilir ne efsunlu sahne seyrettirildi sana? Yaşayacağın yerin provası gibiydi. Seyrettiğin neyse esritici gülümsemeyi tüm yüzüne yaymıştı. Uzun zaman göremediğin, hasret

kaldığın sevgiline kavuşacak olmanın gönencini yaşar gibiydin. Ne güzeldin, sana gıpta ettim bir an. O sahneyi ben de seyretmek istedim. Bundan sonraki yaşamının ön gösterimi seni bu kadar mutlu ettiyse aslını yaşamının verdiğini hayal bile edemiyorum. Kendime şu soruyu soruyorum: O en büyük, en muhteşem vuslat ne zaman? Kaç kilometre taşından sonra? Kaç dağı aştıktan sonra? Hangi tanrısal darboğazları geçtikten sonra? Gerçek şu ki önünde daha çok çok geçit var. Yürüyeceğin upuzun yolun var. Bunlarla baş edebilmede sana kolaylık sağlayacak olan, giderken bavulunla götürdüklerin. Sanırım en güzel giysilerini götürdün. Sana da bu yakıştırdı. İnsan sevgilisiyle buluşacağında en güzel giysilerini giyinir. Hatırlıyorum, buradayken dünyanın en iyi terzilerine diktirmiştin onları. Zaten tüm hazırlıkların, bu büyük gün için değil miydi? İstedğin oldu, ne mutlu sana!

PİRİ REİS VE MUHTEŞEM HARİTASI

KORAY ŞERBETÇİ

XVI. asır, kudretli denizcilerin ve sömürgeci güçlerin dünya ufkunda belirdiğı zamanlardı. Özellikle Portekizliler, dünya çapında bir büyük sömürge imparatorluğu hayalinde idiler. Yavaş yavaş Arabistan, Hindistan ve Malaya sahillerine yerleşmeye başladılar. Sömürgeci saldırılarına maruz kalan bölge Müslümanlarının yüzünü döneceğı ve yardım isteyeceğı tek bir yer vardı: Osmanlı Devleti ve onun kudretli padişahı Kanuni Sultan Süleyman!

Osmanlı Devleti uzaklardaki Müslümanların bu çağrısına kulak verdi ve hemen yeni bir askerî birim kuruldu: Hint Kaptanlığı. İşte bu yeni birimin başına 1547’de getirilen bir amiral olan Piri Reis, İslam tarihinin en seçkin simalarından birisi olacaktı.

Zarif Bir Adam

Piri Reis, aslen Karamanlı bir Türk’tür. 1465 ile 1470 yılları arasında, o tarihlerde Türk deniz üssü olarak bilinen küçük bir sahil kasabası olan Gelibolu’da doğmuştur. Babası Hacı Mehmet’tir.

Dönemin ünlü Türk tarihçisi İbni Kemal o tarihlerde Gelibolu’da doğan çocuklar için şu tanımlamayı yapmıştır: “Gelibolu’da doğan çocuklar timsah gibi su içinde büyürler. Beşikleri ecel tekneleridir. Sabah ve akşam gemi seslerinin ninnisiyle uyurlar.” Bu benzetmeyle büyüyen geleceğın büyük denizcisi Muhiddin Piri, on bir yaşına kadar bu şirin sahil kasabası Gelibolu’da yaşadı ve devrin en önemli Türk kaptanlarından olan amcası Kemal Reis’in yanında yetişti. Akdeniz’de gezmediğı sahil, liman ve ada kalmadı. Bu seferleri sonucunda 25 yaşına geldiğinde kaptanlık unvanını aldı. Navarin’in Venediklilerden alınma müjdesini İstanbul’a götürme onuru da kendisine verildi.

Piri Reis’in denizciliğı öğrendiğı isimler XVI. asırda devrin en ünlü denizcileriydi. Örneğın Gelibolu açığında gemisi batan ve boğularak ölen amcası Kemal Reis’ten sonra Oruç Reis’in daha sonra da Hızır Reis’in yanında çalıştı, Mısır’ın fethinde bulundu.

Kanuni devrinin en kudretli devlet adamı Makbul (Pargalı) İbrahim Paşa, Mısır’ı denetlemeye giderken bindiğı geminin kaptanı Piri Reis idi. Paşa, bu yolculukta bilgi ve zekâsına hayran kaldığı Piri Reis’i danışman olarak görevlendirdi. Dönüşte de kendisini Kanuni’ye anlattı ve bir hayli övdü. Bunun üzerine sahasındaki dehası çok çabuk anlaşıldığından 1547’de Hind Kaptanı olarak tayin edildi.

Öyle ki devrin en kudretli Türk amirali Barbaros Hayreddin Paşa, Muradi'ye not tutturarak yazdırdığı bir tür hatıratı diyebileceğimiz *Gazâvât-ı Hayreddin Paşa* adlı kitabında Piri Reis'i "çok söz anlar, zarif, umera kapılarının usul ve kaidelerinden haberdar" biri olarak anlatmıştı.

En Doğru Harita

Sultan Kanuni'nin altın çağında yaşamış en mühim şahsiyetlerden biri olan Piri Reis, coğrafya ve kartografya âlimiydi. Daha çok *Kitab-ı Bahriye* adlı coğrafya eseri ve herkesi hayranlıkta bırakan 1513 ve 1528 tarihli iki haritası sayesinde tanınmıştır. 1521'de tamamladığı *Kitab-ı Bahriye*, Akdeniz ve adalarını tüm detaylarıyla gösteren yüzlerce haritadan oluşan bir kitaptır. Giriş bölümü Muradi tarafından Piri Reis'in ağzından şiirsel biçimde kaleme alınmıştır.

Piri Reis, o dönemin insanlarına yabancı bir bölge olan Atlas Okyanusu'nun da haritasını yapmıştı. Grönland'dan Florida'ya kadar olan bölgenin sahillerini de çizerek, yeni keşfedilen Amerika Kıtası'ndan bahsetmiş ve Dünya'nın yuvarlak olduğunu açıkça söylemiştir. Çizdiği Avrupa haritasının, 1528'de Avrupalılarca çizilen haritadan bile mükemmel olduğu konuyla ilgilenen uzmanlarca dile getirilmiştir.

Piri Reis'in İlk Dünya Haritası

Piri Reis'in adının hemen hemen herkes tarafından bilinmesini sağlayan eserleri, çizdiği iki dünya haritasıdır. Bunlardan birincisi 1513'te yapıldı ve 1517'de Mısır'da, Yavuz Sultan Selim'e sunuldu. Piri Reis'in haritası, elbette

ilk dünya haritası değildir. Bundan önce de birçok haritacı tarafından dünyanın o dönemde bilinen bölgeleri kullanılarak haritalar yapılmıştı. Akla en uyan yoruma göre Piri Reis, Kolomb'un bu haritasını görmüş ve başka haritalardan da yararlanarak kendi haritasını çizmişti.

Bu harita dokuz renkte boya ile renklendirilerek deri üzerine çizilmiş 86 cm boyunda, üst kısmı 61 cm, alt kısmı ise 41 cm genişliğinde tam bir dünya haritasının bir parçasıdır. Haritada rüzgârgülleri ve çeşitli yön çizgileri bulunmaktadır. Haritanın üzerinde adı geçen yerlerin özellikleri ve kimler tarafından keşfedildiği yazılıdır.

Piri Reis'in İkinci Dünya Haritası

Piri Reis'in 1528'de Kanuni'ye sunduğu ikinci harita ise sekiz renkte boya ile renklendirilerek ceylan derisi üzerine çizilmiştir. Bu büyük bir dünya haritasının sadece kuzeybatı köşesidir. Bu parçada Atlas Okyanusu'nun kuzeyi, Kuzey ve Orta Amerika'nın yeni keşfedilmiş kıyıları ve Grönland'dan Florida'ya uzanan kıyı şeridi vardır. Piri Reis'in birinci haritasında eksik bilgilerden kaynaklanan yanlışlıklarını burada düzeltmesi, onun gelişmeleri takip eden ciddi bilimsel yöntemini göstermektedir. İlk haritadan daha büyük ölçekli ve gelişmiş bu ikinci harita, teknik olarak dönemin en ileri örneklerindendir.

Piri Reis Amerika Kıtası'nı Anlatıyor

Piri Reis, Amerika'nın keşfini de Amerika'nın yerli ahalisini de şöyle anlatır:

"Merhum amcam Gazi Kemal'in İspanyalı bir kulu vardı. Bu köle üç defa Kolomb ile o diyarlara vardım deyip hikâyelerini şöyle anlatmıştı: Adanın halkı gelip onları ok yağmuruna tutar. Erkeği, dişisi ok atar. Hepsi çıplakmış. Karaya çıkamayınca, gemilerini adanın öbür tarafına geçirip demir attılar. Adanın halkı görürler ki kendilerine bu gemiden zarar yok, varırlar, balık avlayıp filikalarıyla bunlara getirirler. Bunlar da hoş görüp onlara sırça boncuk verirler. Meğer Kolomb sırça boncuğun o bölgede muteber olduğunu, bulduğu kitapta okumuş imiş. Onlar boncuğu görüp daha fazla balık getirirler. Bunlar da daima onlara sırça boncuk verir. Bir gün bir kadının kolunda altın görürler, altını alıp boncuk verirler. Kolomb'un adamları 'Varın altın getirin, size daha fazla boncuk verelim.' der. Onlar varıp daha çok altın getirirler. Bu adalardan bol miktarda kırmızı boya ağacı ve ada halkından ikisini alıp o yıl içinde İspanya beyine getirirler. Şimdi o diyarlar tamamen açılıp meşhur olmuştur."

Piri Reis'in Sonu

1552 yılında ikinci kez çıktığı Mısır Seferi, onun ve Türk tarihi için bir trajedi olmuştur. Piri Reis, gemilerinin bakımlarının yapılması ve askerlerin dinlenmesi için donanmayı Basra'da bırakarak ganimet yüklü gemilerle Mısır'a gidince siyasi çekememezlik devreye girmiştir. Özellikle rakibi olan devlet adamlarının tutumları nedeniyle bu davranışından dolayı padişaha şikâyet edilmiş, kusurlu bulunarak 80 yaşını aştığı bir dönemde 1554 yılında idam edilmiştir.

ORUÇ GÖNÜL HOŞLUĞUDUR

MUSTAFA İRMAKLI

Biz orucu yüreğimize hissederek tutarsak oruç bizi vicdan çizgisinde tutacaktır. ”

Ramazan ayı için rahmet ayı dendir, bununla ne anlatılmak istenir?

Zamanı farklı ya da özel kılan, içinde taşıdığı mana ve hatırlattığı değerlerdir. Ramazan ayını on bir ayın sultanı yapan şey zamanı ve mekânı kuşatan bir değerler manzumesini hayata taşımasıdır. O, insanlığa varoluşun gaye ve hikmetini, insani değerleri ve ahlaki erdemleri hatırlatır. Ramazan ayı geldiğinde Âlemlerin Rabbi'ne iman etmenin şuuruyla zaman yeniden planlanır, kalpler merhametle incilir, davranışlar daha hassas bir duyarlılığa bürünür. Hayatın meşgaleleri arasında birbirine uzak düşen gönüller iftar ve sahur sofralarında buluşarak neşenin ve bereketin tarifi imkânsız güzelliklerini yaşar. Aynı heyecan, aynı dualar ve aynı umutlarla mümin yürekler tek bir yüreğe dönüşür. Paylaşıldıkça çoğalan güzelliklerin oluşturduğu rahmet esintileri, ulaştığı her yere umut, huzur ve sekinet götürür.

Ramazan ayı, rahmetin menbaı olan Kur'an'ın inişine şahit olduğu, onu hatırlattığı ve onunla daha çok hem-

hâl olmaya vesile olduğu için rahmet mevsimidir. O Kur'an ki insanları karanlıklardan aydınlığa çıkaran bir hidayet rehberi ve bir hakikat kılavuzudur. İnsana, bir taraftan kendini, Rabbini, evreni tanıtırken diğer taraftan da varoluş gayesini, en güzel ahlakı, asil, onurlu ve tertemiz bir hayatın nasıl yaşanacağını gösterir. Aşırılıktan, azgınlıktan, her türlü kötülüğün, münkerden, yanlıştan sakındırır. Kalbi, aklı imar eder ve insanı en doğru yola iletir. Hakkı hakikati, ilmi, irfanı, edebi, hikmeti, adaleti, sevgi, saygı ve merhameti, ahde vefayı, iyi kul olmayı, insanı insan yapan değerleri öğretir. Dolayısıyla Allah'ın rahmeti, Kur'an'ın yaşandığı yere tecelli edecek ve orası esenlik yurdu olacaktır. Ömrü Kur'an ile imar etmek, kalplere inşirah, evlere huzur, hayata güzellik ve bereket katacaktır.

Hz. Peygamber, orucun günah ve kötülüklere kalkan olduğunu söyler. Oruç bizi nasıl korur, oruç tutmaktan maksat nedir?

Muhteşem bir benzetmedir orucun bir kalkan oluşu. Zamanın içinden

kışkırtmalar eşliğinde nefsin ve şeytanın hakikate, zihinlere, kalplere kasteden zararlı oklarına karşı en güçlü siper olduğuna işaret eder. Başka bir hadis-i şerifte de çarpıcı ifadelerle Ramazan ayı geldiğinde cennet kapılarının açıldığında, cehennem kapılarının kapatıldığında ve şeytanların zincire vurulduğundan bahsedilir. Tüm bunlar aynı zamanda oruç ibadetinin hayata kattığı değerlere dikkatimizi çeker. Nitekim Allah'ın emrine uyarak oruç gibi zor bir ibadeti büyük bir heyecan ve samimiyetle yerine getirenler, kalbini ve yönelişini hakikat çizgisine raptederek yanlışın yanından ve etkisinden uzaklaşırlar. Kötülüğün varlığı, iyiliğin olmayışındadır. Dolayısıyla iyilikler çoğaldığında kötülükler azalacak, hayatın tamamı iyi ve güzel şeylerle doldurulduğunda kötülük kendisine yer bulamayacaktır. İnsanı cennete yaklaştıran ve cehennemden uzaklaştıran tutum ve davranışlar hayatın merkezini tutacak ve dolayısıyla şeytanlar kendi eksenine hapsolacaktır. Bu açıdan bakıldığında oruç sadece belli zaman aralığında yeme içme gibi bazı davranışlardan kaçın-

mak değildir. Bilakis tüm tutum ve davranışlarıyla mümine yakışmayan her türlü hâlden uzak kalmaktır. Nitekim her iyilik ve ibadet ile müminler hakka, hakikate, vicdanın enginliğine, rahmetin sekinetine, merhametin gücüne tutunur. Dolaşısıyla biz orucu tutarken orucun da bizi tuttuğunu düşünmemiz ve bu gerçekliği idrak etmemiz gerekir. Eğer biz orucu hikmetlerini yaşayarak ve faziletini kuşanarak tutarsak, oruç da bizi güzel ahlak üzere tutacaktır. Biz orucu iman ve kulluk bilinciyle tutarsak oruç bizi hak ve hakikat üzere tutacaktır. Biz orucu samimiyetle tutarsak oruç bizi merhamet üzere tutacaktır. Biz orucu yüreğimizde hissederek tutarsak oruç bizi vicdan çizgisinde tutacaktır. Biz orucu karşılığını sadece Allah'tan bekleyen bir farkındalıkla tutarsak oruç bizi izzetle yaşanan bir hayat üzere tutacaktır. Biz orucu paylaşmaya vesile kılsak oruç da kardeşliğimizi güçlü tutacaktır. Peygamber Efendimizin *“Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır. Geceyi ibadetle geçiren nice kimseler vardır ki kıyamdan nasibi sadece uykusuz kalmaktır.”* hadis-i şerifi çok ciddi bir uyarı mahiyetindedir. Nitekim günün belli saatleri arasında aç susuz kalmak mümkündür. Ama asıl önemli olan, aynı zamanda kalbi her türlü haset, nifak, kin, nefret, ön yargı, bencillik, kibir vb. kötü duygulardan uzak tutmaktır. Samimiyet, muhabbet ve iyi niyet üzere tutmaktır. Dili yalan, gıybet ve çirkin sözlerden uzak

tutmaktır. Sözü zarafet ve nezaket üzere tutmaktır. Akli hakikat üzere tutmaktır. Yardımlaşma ve paylaşma ile kardeşliği ve insani değerleri canlı tutmaktır. Orucun kötülüklerden koruyan yönü, sadece dış dünyanın kötülüklerine karşı değil, aynı zamanda ve daha önemli bir işlev olarak kendi iç dünyasında mümine yakışmayan duygulara karşı onu koruyan bir kalkan olarak da anlaşılmalıdır.

Sadaka ve zekât vermek Ramazan ayında daha çok dikkat ettiğimiz ibadetlerdir; elimizdeki imkânları paylaşmak neden Ramazan'da gündemimizi meşgul eder?

Oruç ruhu incelten, kulu Rabbine yaklaştıran, sabrın asaletini, nimetin kadrini ve muhtaçlarla paylaşma sorumluluğunu en iyi öğreten ibadettir. Müminler Ramazan ayını infak ve yardımlaşma için bir fırsat bilirler ve Peygamberimizi örnek alarak bu ayda daha çok sadaka verirler. Böylece paylaşmanın onarıcı ve iyileştirici etkisiyle yeryüzü rahmete bürünür. Fitre, âdeta tüm müminleri kuşatan bir yardımlaşma atmosferi oluşturur. Bu kutlu mevsimin bereket ve fazileti sebebiyle olsa gerek, yükümlü olanlar zekâtlarını da Ramazan ayında vermeyi tercih ederler. Zekât, fitre ve sadakalarla gönülden gönüle kardeşlik köprüleri kurulur. Tüm bu yönleriyle oruç ibadeti, mideyi bir müddet aç bırakırken kalbi alabildiğine doyurmaktadır. Nitekim Kur'an'ın beyanıyla;

gerçek iyilik ve erdem sahibi olmak sadece doğuya, batıya yönelmek yani tamamen şekle indirgenmiş, hikmet ve bağlamından kopartılmış bir ibadetle yetinmek değildir. Asıl erdem sahibi olmak; Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaba, peygamberlere iman ederek sevdiği malını yetimlerle, yoksullarla, muhtaçlarla paylaşmak, onların yardımına koşmaktır (Bakara, 2/177).

Müslüman ahlakının vazgeçilmez özelliklerinden biri olan “şükür” kavramının da yardımlaşma ve paylaşmayla çok güçlü bir ilişkisi vardır. Zira şükür, nimetin gerçek sahibinin Allah olduğunun bilincinde olarak onu diğer insanlarla, ihtiyaç sahipleriyle paylaşmaktır. Şükür bilincini güçlendiren yönüyle oruç, paylaşmayı da bir hayat tarzı hâline getirmektedir.

Yaşadığımız büyük deprem felaketi ile bir kez daha açıkça şahit olduk ki bir milletin en büyük gücü ve imkânı, kardeşleri darda kaldığında tüm gücüyle onun yardımına koşan engin yürekli vatandaşlarıdır. Şüphesiz Allah yardımlaşan ve samimiyetle fedakârlık yapan kullarının imkânlarını genişletecek, infaklarını bereketlendirecek, kardeşlik bağlarını güçlendirecek, yüreklerini birbirlerine kenetleyecek ve onları dünyada ve ahirette aziz ve bahtiyar kılacaktır.

ACI TECRÜBE

HİLAŁ KOÇ HANCI

Pencereyi açınca sabah yeli odasına doldu. Kuş cıvıltıları her yanı sardı. Hava serindi ama pencere önünde bir süre kalmayı yeğledi. Omuzlarına attığı hırkasına iyice sarındı. Kuş sesleri onu çok uzaklara, ta ilkokul yıllarında oturdukları eve götürdü. Arka bahçesi oldukça büyük, iki katlı güzelce bir evleri vardı. En uzak köşedeki kocaman dut ağacı, onun biraz daha berisindeki erik ağacı ve sol köşedeki elma ağacı oyun arkadaşlarıydı. Zamanında kim diktiyse ağaçları, orta alanı çocuklara rahatça koştursunlar diye ayırmış olmalıydı. Havalarda az da olsa ısınınca, aynı bugünlerde olduğu gibi, hemen her sabah erik dallarına koşup bakardı tomurcuklanmış mı diye. Dalda ufacık da olsa göreceği bir tomurcuk, dünyalar kendisine verilmiş gibi mutlu ederdi onu.

Çünkü havaların gitgide ısınacağını, arkadaşları ile okul dönüşü bahçede hava kararana dek oynayabileceğini anlardı. Okula gittiği yolu da baharda daha bir severdi. Leylak dalları bahçe duvarlarını aşmış evlerin önünden geçmeye bayılırdı mesela. Mest olurdu leylakların kokusuyla, keşke hiç solmasalar... İki üç güne bir leylaklardan koparıp sınıfa götürür, öğretmenden işiteceği teşekkürle daha bir severdi leylakları. Çok kalamadı çocukluğunda, alan alarm ile kendine geldi. Keşke kendine gelmeseydi, keşke yine yaz tatilinde o sokaklarda dolaşma ihtimali onu heveslendirseydi. Ama işte kendine geldi. O kuvvetli yer

sarsıntılarına evinin, okulunun, okul yolundaki diğer evlerin ve mahalledeki küçük dükkânların dayanamadığını hatırladı. Artık o sokaklarda çocukluğunu anımsatacak hiçbir şey kalmamıştı. Sadece onun değil milyonlarca insanın hiçbir şeyi kalmamıştı.

Bu yıl bahar coşkuyla gelemedi ülkeye, sevine bakamıyoruz dallara, çiçeklerin rengi soluk, kelebekler uçmuyor. İki büyük depremle eşimizi dostumuzu, evimizi barkımızı, anılarımızı ve hayallerimizi kaybettik. Kayıplarımız çok, acımız büyük. Cahit Zarifoğlu'nun dediği doğru, ne çok acı var, şu hayatta. Hissettiği hüzne değindiğimiz Adıyamanlı Zeynep Hanım'ın hikâyesindeki gibi her hikâye kendi acısını anlatıyor, her insan acıyı başka yaşıyor.

Olaylar, olgular insanın ona yüklediği mana ile anlam buluyor. Acıyı anlamak, yormak ve üstesinden gelmek de öyle. Bu nedenle acıya gösterilen tepkiler bir değil. Ayrıca acı, kendi içinde bir güç taşıyor ve her insanda farklı tavır ortaya çıkarıyor, sadece kişiye göre mi değışiyor tavır? Elbette hayır, insanın benzer olaylara karşı tepkisi bile zamana, mekâna göre farklılık gösteriyor. An oluyor yaşanan sıkıntı insanı geçmişe götürüp dünde kalmış acıları depreştiriyor, daha derin yaralanmalara sebep oluyor. An oluyor henüz karşılaşılan sıkıntılar geçmişin tecrübesiyle daha çabuk atlatılıyor. Dolayısıyla her

sıkıntı, acı, hüznün sahibinden bir iz taşıyor. Bu yüzden insanın yaşadığı sıkıntının boyutlarını görmezden gelen, acısını tahfif eden her söz ve tavır muhatabını incitiyor.

Antropolog ve sosyolog David Le Breton, insanın en mahrem duygularından sayılan acıyı bireysel ve toplumsal boyutlarıyla ele aldığı kitabı *Acının Antropolojisi*'nde acının insan hayatındaki durumuna ilişkin şöyle der: "Basit duygusal bir akış ve yükseliş değildir acı, her şeyden önce bireyin dünya ile ilişkisi sorununun ve dünya ile ilgili deneyimini sorgulayan bir algıdır. Acı, insanı kendisinden koparması ve sınırlarıyla yüz yüze getirmesi anlamında kutsal bir yaradır." Breton'un hatırlattığı yönüyle acı, insanda bir kırılma meydana getirir. Yaşananlar bir ödev olur, nasihat olur insanın karşısında durur, başka olasılıkların da var olduğu gerçeğiyle yüzleşir insanı. Farklı okuma biçimleri öğrenir insan bu süreçte, dertsiz bir hayatın imkânsızlığını kabullenme fırsatı bulur. Bunu Montaigne de "Acı, insanı kendi eğreti durumunu kabullenme konusunda eğitmeye uygun bir deneyimdir." diyerek vurgular. Her öğrenim sürecinde olduğu gibi deneyimin insanı dönüştürmesi ise zaman alır.

Hayatta insana acı yaşıtan birçok kayıp biçimi vardır. Maddi ya da manevi değere sahip bir nesnenin yitirilmesi, umudun, idealin ya da

statünün sona ermesi, uzun yıllar yaşanmış muhitin değiştirilmesi, güvenilen bir kimsenin ihaneti veya sevdiği birinin vefatı. Bütün bunlar kaybın farklı veçheleridir. Daha düne kadar hayatında var olan, kıymet verdiği bir insanı ya da nesneyi kaybetmenin acısı, insan için çok ağır bir deneyimdir. İnsan, omuzlarına çöken, tebessümünü çalan, yüzünü solduran bu acıyı göğüsleyebilmek için zamana ihtiyaç duyar, yas tutar. Kaybını yaşadığı her ne ise “O”nsuz kalmanın gerçekliğini gün geçtikçe hisseder. İnsan, onsuz olamam dediği ne varsa “O”nsuz da olabileceğini yaşayarak görmüş olur. Hayat eskisi gibi olmasa da devam eder. Asrın felaketi olarak adlandırılan iki büyük depremden sonra da hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Herkes kendince bir ders çıkarmak, sorumluluk alanlarını gözden geçirecek, aynı hataları yapmamak için gayret edecek. Herkesin tuttuğu yas kendini büyütecek, olgunlaştıracak. Kemal Sayar, “Yas bizi değiştirmez bizde olanı ortaya çıkarır.” diyor. Deprem sonrasında büyük bir çoğunluğun elinden geldiğince bir şeyler yapması, yapmaya devam etmesi bunun en güzel örneği. İnsanların özünde var olan yardımlaşma ve dayanışma arzusu ortaya çıktı. İnsanlar başkalarını kendilerine tercih ediyor, onların iyiliğini istiyor. Yedi sekiz yaşlarındaki bir çocuk kendisine verilen çikolatayı “Yok abi ben istemiyorum, başka çocuklara ver, onlar yesin.” diyerek geri çeviriyor. Hem de çikolata yemeyi sevdiği hâlde böyle yapıyor. Bu davranış bir günde öğrenilecek bir şey değildir; ana babadan tevarüs edilen, benliğe

yer etmiş iyiliğin gün yüzüne çıkmasıdır. Diğerkâmlık göstererek ötekilerin ihtiyaçlarını düşünenler sadece kalbine dünya hırsı değmemiş saf ve temiz yürekli çocuklar değil. Büyüklere de hediye edilen eşyaları “Benden daha çok ihtiyacı olan biri vardır, ona götürün lütfen.” diyerek kabul etmiyor. Evet, bazı bencil ruhların yaptığı şeyler de insanın kulağına geliyor ama unutmamak gerekir ki “Sû-i misal, misal olmaz.”

Toplumumuzun fütüvvet ahlakına sahip olduğu, zor zamanlarda daha iyi anlaşılıyor. Fütüvvet, başkasını kendine tercih etmek ama sadece bu değil; kardeşliği, merhameti, cömertliği, mertliği, güvenilir olmayı kısaca İslamiyet’in telkin ettiği bütün güzel hasletleri özünde taşı-

yor. Fütüvvet ahlakı, ayetlerde taltif edilen ensarın ahlakı: “Daha önceden Medine’yi yurt edinmiş ve gönülleri-ne imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı işlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Haşr, 59/9)

Kimileri için yarına dair hayaller kurmak imkânsız görünse de özümüzde var olan dayanışma ve paylaşma hissi hepimize iyi gelecek. Birlik ve beraberlik duygusu acıları sağaltacak, insan insanla gönenecek. Çünkü bu dünyada ne dem baki ne de gam.

İNSAN SADELEŞEREK KENDİNİ TANİYABİLİR

İBRAHİM VARELCİ

Sadeleşmek, sadece kalabalıklardan kaçınmak değil kalabalığın içinde bile kendini var edebilme direncini göstermektir. ”

Yaşadığımız çağa yorgunluk çağı desek yeridir. Herkes yaşadığı hayattan şikayetçi; çevresinden, işinden, mahallesinden... Toplumun fertlerinde statü atlama isteği hâkim, tabiri caizse köşeyi dönme, kısa yoldan zengin olma, her daim sıkıntıdan kaçınma davranışları gelişti. Bu öyle bir hâl aldı ki neredeyse mücadeleden kaçınma bir tür başarı olarak nitelenmeye başlandı. Oysa hayatın anlamını belirginleştiren, derinleştiren en önemli unsurlardan biri mücadele etmek. Ne pahasına olursa olsun mücadele etmek.

İnsanın tüm bu mücadeleden yorgun düştüğü, tükendiği, derin bir anlamsızlığa sürüklendiği bu çağda, onu kendine yabancılaştıran her şeyden uzaklaşması gerekiyor. Her gün üzerine giyindiği ağır kıyafetler altında eziliyor. Sahip olmadığı bir kimliğe bürünüyor, arzu etmediği hayatı yaşıyor, aslında hiç şahit olmak istemediği hadiselerin içinde debelenip duruyor. Bu maruz kalış, kişiyi anlamsızlığa sürüklüyor. Tıpkı ağır ve zehirli metallerin karıştığı bir suya dönüşüyor. Suyun insanı arındıran, oksijeni insanın her hü-

resine taşıyan özelliği birden zehre dönüşebiliyor. İnsanın damarlarında onu günden güne tüketen ağır metaller dolaşıyor. Bu öyle yavaş cereyan ediyor ki çoğunlukla hissedilmiyor bile. İşte burada şu devreye giriyor: İnsan kendini gözlemlemekten ve hizaya çekmekten aciz kalıyor.

İnsana bir dış göz gerekiyor. Veya inançların, değerlerin onun hayatına şekil vermesi gerekiyor. Öteki türlü insan bunca debdebenin içinde kaybolup gidiyor, hayatın sert gerçekleri arasında un ufak oluyor. Kendisini derin ve dalgalı bir kaygı denizinin ortasında buluyor. Ne kadar çabalarsa da kurtulamayacağı neredeyse kesin. Ancak yaklaşan bir geminin vicdanına kalmış bir tutsaklık onun kisi.

İnsan; tüm bu yorgunlukları, çaresizlik hissini, yabancılaşmayı, anlamsızlığı, enformasyon bombardımanını, dünyanın durulmayan gündemini, öz yaşamından kaynaklanan problemleri devamlı yaşıyor. Bundan kaçış mümkün mü? Bir yönüyle evet, diğer yönüyle hayır! Peki

insan eli kolu bağlı, çaresizce olan biteni seyredecek mi? Bu, insanın fıtratına uygun bir tavır mıdır?

Toplumlar kendilerine göre yaşama biçimi geliştirmişlerdir. Gelenekler, kültürel birikim, toplumun coğrafi özelliklerinden kaynaklı özel durumu insan davranışlarına ve kolektif tavırlara etki ediyor. Toplumdan topluma farklılık arz eden birçok unsur olsa da temelde bireylerin yaşadıkları “bunalım” neredeyse herkesçe ortak. Bundan kurtulmanın toplumsal bir çözümü zor olsa da bireysel olarak yapılabilecek birçok şey mümkün.

Minimalizm akımı, yaşadığımız hayatın sadeleşmesi gerektiği fikrinden yola çıkılarak ortaya konulmuş bir çözüm. Kökeni 1960'lara kadar dayanan sadelik ve nesnelliği ön plana çıkaran bir akım bu. Minimalizm farklı boyutlar kazanarak günümüze kadar gelmiş, hayatın her alanında hayatın tanzim edilmesi için kullanılmış yaşamsal bir yöntem. 1960'lı yıllarda ortaya atılan bu yaşam felsefesi, aslında bizim kültürümüz için yeni bir buluş değil. Dinin ve geleneksel yaşamın etkisiyle kültürümüzde ha-

yatın sadelik üzerine inşa edildiğini gözlemliyoruz. Sanatta, mimaride bu çok daha net bir şekilde müşahade edilebiliyor. Özellikle Anadolu'da, İslam'dan kaynaklanan bir sade yaşam anlayışı yüzyıllara yayılmıştır. Fakat özellikle son 50 senede sadelikten uzaklaşma yoluna gidilmiştir. Bu durum Türk toplum yapısına uygun bir tavır olmasa da modernizmin tıpkı durdurulamayan bir çığ gibi her şeyi etkilemesinden payımıza düşeni almış görünüyoruz. Hâl böyleyken toplumumuzun tekrardan sadeleşme yoluna gitmesi neredeyse elzem.

Sadeleşme; gündelik hayatımızda fazlalıklardan, gereksiz olan her şeyden, kaotik durumlardan, kalabalıklardan, karmaşadan, belirsizliklerden kurtulmak demektir. Tamamen mi kurtulmak? Elbette bu mümkün değil, fakat tüm olumsuzlukları en aza indirmek için hayatımızda var olan her şeyi etkin kullanmayı öğrenmemiz gerekiyor. Sadeleşme, sadece eşyalarda değil komple bir yaşam biçiminde var olmalı. Sadece nesneler üzerinde değil hayat görüşlerimizde, fikirlerimizde de sadeleşme yoluna gitmeliyiz. Gardıropların sadeleşmesi yetmez, kıyafetleri giyindikten sonra kibirle insanların arasında boy göstermekten de kaçınmak gerekir. İş yaşamımızdaki laf kalabalığından kurtulmak da yetmez, gündelik yaşamımızdaki diyalogları da sadeleştirmek gerekir. Sadeleşmek, sadece kalabalıklardan kaçınmak değil kalabalığın içinde bile kendini var edebilme direncini göstermektir.

Sadeleşmek “az ama öz” ün hayatımızın merkezinde olması demektir. Azla yetinmek veya aza kanaat

göstermek yaşam kalitesini, estetiği, sanatı azaltan bir şeye dönüşmemelidir elbette. Burada çok önemli bir denge kurulmalı. Çünkü sanat her zaman fayda sağlamayabilir. Buradaki yaşamı kolaylaştıran yarar faktörü sanat için olmazsa olmaz bir durum değil. Her ne kadar uzun uğraşlar sonucunda elde edilen bir sanat eseri de olsa esas itibarıyla sanatın özünde sadelik vardır.

Sadeleşme insanın nefes almasına yarayacak. İnsanı tekrardan ayağa kaldıracak. Tüm yüklerden arındırarak, hayatın kaosundan uzaklaştıracak. Ruha işleyen ağır metallerden kurtaracak, hem maddi hem de manevi olarak arındırarak. İnsanın gerek ruhunda gerekse bedeninde; yaşadığı mekânda, işinde, çevresinde, insanı aşağıya çeken her şeyde bir sadeleşme yoluna gidilecektir. Bu çetin fakat insanın kendini yeniden inşa edeceği uzun bir yolculuktur. Bu yolda insan kendine dair hakikatlerle karşılaşacak ve kendini daha yakından tanıyacaktır. Böylece kendini bilen birey, yaratıcısını daha derinden hissetmeye başlayacaktır. Bu hissediş ve idrak sonucunda insan, yaşama çok daha sade bir pencereden bakmaya başlayacaktır. Bu görüş açısı insana bambaşka kapılar açacak belki de.

Sadeleşerek insan neler kazanır? Bunu insan, ömründe en az bir kez kendine sormalı, fakat geç kalmadan. Sadeleşerek evlerdeki huzur artıyor. İnsan yaptığı işlerden daha çok keyif almaya başlıyor. Telaş ortadan kalkıyor, üst üste yığılan işlerin altında çırpınan insanın tükenmişliği ortadan kalkıyor, yorgunluk hissi azalı-

yor, yaşamın yüksek nabızı normalleşiyor. Hayatı esir alan stres yerini sabırlı olmaya ve sükûnete bırakıyor. Sadeleşen insan kaygılarından uzaklaşmış oluyor. İnsan, kısıtlanma durumunun kısıkacından kurtularak özgürleşiyor. İnsanın bilinci de keskinleşiyor, idrak gücü artıyor, böylece insan kendi öz yaşamına daha kolay konsantre oluyor. İnsan, sadeleşerek kendisiyle arasındaki tüm mesafeleri ortadan kaldırıyor. Böylece kendi iç yolculuğunda sıklıkla kendiyile karşılaşma fırsatı yakalıyor. Hayat daha anlamlı hâle geliyor, bir süreliğine değil ömür boyu.

DONDURULMUŞ BEDENLER GELECEKTE ÇİÇEK AÇAR MI?

Kur'an-ı Kerim'de, Allah, bir mucize olarak ve inananların nasıl korunduğunu göstermek için Kehf suresinde bir grup genç ve yanlarındaki köpeklerinin bir mağaraya sığındığını ve uzun bir süre, mağarada uyuyan gençlerin hissettikleri vakit içinse bir gün ya da bir günden daha az, orada kaldıklarını anlatır. Bu, Allah'ın bir mucizesi ve inananlarla inanmayanlar arasındaki durumun gösterilmesi için kıymetli bir yaşanmışlıktır.

İçinde yaşadığımız teknolojik ilerleme dünyasında, bir ibret ya da insanlara bir hakikati gösterme amacından uzak şekilde, Kehf suresindeki durumun bir daha yaşatılması için çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Yine transhümanizm felsefesi etrafında meşruiyet sağlayan ve özellikle ölümcül hastalığı olan ya da gelecekte de yaşamak isteyen insanların son yıllarda çok fazla başvurduğu bir yöntem olarak öne çıkan "Kriyojenik Beden Dondurma" işlemi, insanlığın ömrünü uzatma ve hatta gelecekte bir daha diriltme amacı olarak öne çıkmaktadır. Bugün belli başlı ülkelerde yasal olan ve bu alanda çalışma yapan şirketlerle öne çıkan Kriyojenik Beden Dondurma, özellikle ultra zenginler içerisinde popülaritesi yüksek bir hayal.

Sinema ve edebiyatta da çok yoğun şekilde işlenen bu konu, özellikle son dönem bilim kurgu dizilerinde

ahmet melih karauğuz

farklı görünümeler üzerinden karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en çok bilineni ve dikkat çekenini İngiliz yazar Richard K. Morgan'ın kaleme aldığı ve Laeta Kalogridis tarafından dizileştirilen "Altered Carbon". Dizi, konu olarak 250 yıl boyunca buzda yaşayan ve bu süreden sonra yeni bir vücutta dirilen bir mahkûmun, özgürlüğünü tekrar geri kazanabilmesi için, işlenen bir suçunu çözmeye çalışmasını konu edinmektedir.

Dizide, Kriyojenik Beden Dondurma işleminin artık yaygın ve başarılı bir yöntem olduğu ön kabulü öne çıkmakta, birçok zengininin dondurulmuş alternatif bedenleri bulundurmada ve mevcut bedenleri yarıldığında yeni bedenlerinde tekrar hayata döndükleri görülmektedir. Bu kurmaca evrende yaşanan olaylar, elbette, her teknoloji konusunda olduğu gibi bir gerçeklik olarak kabul edilebilmekte ve bugün, bedeninin dondurularak yeniden dünyada dirilmenin mümkün olduğu, inancı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilimsel yönden konuya baktığımızda sistem, kişilerin soğuk hava sistemleri içerisinde, bedenlerinin ve beden içerisindeki hücrelerinin kademeli olarak soğutulması ve -196 derecelere kadar varacak bir soğukluk içerisinde, bakımlarının yapılarak uzun yıllar dondurulmuş hâllerinin korunması etrafında işlenmektedir. Tarihte birkaç istisna dışında, donduktan sonra hayatına devam eden insanların olmadığı bilinmektedir. Ancak bu işlem bitkiler ve hayvanlar üzerinden denenmeye devam ediyor. Bunun yanında burada da başarılı olmuş bir gelişme yok. Özel tür kurbağaların kendi yaratılışları gereği, belli soğukluklar altında donmaları ve havalar ısınınca tekrar çözünüp hayata devam etmeleri durumu, henüz insan eliyle bu sistemin uygulanmasını sağlayabilmiş değil. Ancak buna rağmen bugün Kriyojenik Beden Dondurma işlemi yapan dört firma faaliyetlerini devam ettirmekte ve bin beş yüzden fazla insan, bu işlem için ödemelerini gerçekleştirip, bedensel anlamda ölmeye yakın olacakları zamanı beklemektedir.

Bu durum ve dondurularak gelecekte bir gün hayatına devam etme inancı, özellikle Asya ülkelerinde de karşılık bulmakta, Netflix'te gerçek bir olayın hikâyesi olan "Kriyoniks: İkinci Yaşam Umudu" belgeseli, ölmekte olan, çok sevdikleri bebeklerini kriyonik olarak dondurmaya karar veren bir ailenin yaşadıklarına odaklanarak, bu süreci izleyicilere aktarmaya çalışmaktadır.

Elbette bir umut olarak karşımıza çıkan bu teknoloji, insanların dünya hayatında karşılaştıkları zorlukları aşma umudunun bir yansıması olarak kendisini göstermektedir. Zira insanoglu her zaman için hayatın zorlukları karşısında kendisini koruyacağına inandığı birtakım farklı araçları hep kullanmıştır. Lokman Hekim'in sahip olduğu ama bir ırmağa düşürdüğü ölümsüzlük reçetesinin farklı versiyonları her çağ ve gerçeklikte kendisine yeniden taraftar bulacak ve bu reçeteye şüphe duymadan inanan insanlar olacaktır. Burada üzerine düşünmemiz gereken asıl nokta, teknolojinin tam olarak ne olduğu, neleri

sağlayıp aslında neleri asla sağlayamayacağı meselesidir. Çünkü günümüzde teknoloji ve teknolojik ilerleme, insanın sınırlılıklarının artık aşılabileceği ve doğa karşısındaki zorlukların, gerçekliklerin insanı zorlamayan bir durum oluşturacağı inancı etrafında ele alınmaktadır.

Lakin teknoloji, insan eliyle gelişen ve insanın hayatını sadece bir yere kadar kolaylaştırabilen, günün sonunda tarihsel süreç boyunca elde ettiği görünümleri değişen ama araçsal yapısı hiç dönüşmeyen bir doğaya sahiptir. Yani daha açık olmak gerekirse, teknolojik bir yenilik olarak tekerleğin icadı, temelde insanlığı hayvanların sırtlarından kurtarıp yeni bir gerçeklikle tanıştırmak, taşınacak yükü ve yükün taşınma zamanını değiştirmekle işe başlamıştır. 1900'lerde hayatımıza giren otomobilin en temel varlık sebeplerinden biri olan tekerlek, tarihsel olarak edindiği araçsal gerçekliğin dışına çıkmadan orada varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Tekerlek, motorun icadı ve doğal

yakıtların bir enerji kaynağı olarak kullanıldığı otomobilin üzerinde yükseldiği bir teknoloji olarak kalmaya bugün de devam eder.

Yapay zekâ teknolojisi, internet hızları, değişen mobil cihazlar, artık insanın doğanın sınırlarının da ötesinde soyut matematiksel evrende yaptığı tüm yenilikler, günün sonunda yine doğanın doğal sınırları içerisinde bir gerçeklik oluşturmaktadır. Nasıl ki yapay zekâ insan dışı, insandan daha güçlü duygusal ve sayısal zekâ anlamında yeni varlıklar meydana getiremiyorsa yeni teknolojiler de insanın ölümsüzlüğünü ya da farklı evrenlerde yaşamaya devam etmesini sağlamak üzerine ilerlemiyor. Çünkü teknolojinin doğası bunun üzerinden kendisini geliştirmiyor. Kendisini geliştirdiği tek hareket noktası gündelik hayat içerisinde var olan zorlukları daha kolay, sistematik ve arşivlenebilir bir şekilde sağlamak. Bunu yaparken de ekonomik, hızlı ve kullanılabilir oluşu üzerinden kendisini sürdürülebilir bir gerçeklik olarak inşa ediyor.

İnsan, hayatta kendisine verilen sınırlı süre içerisinde yaşadığı hayatı, zorluklar ve hataları içerisinde tamamlamaktan kaçınma ve daha kolay bir hayat inşa etme hayalini hep kuruyor. Bunu kurarken de her çağda farklı araçlara sarılıyor. Oysa ne ecelin vakti bir an öne ve arkaya alınabilir ne de içinde yaşadığımız imtihan dünyası güllük gülistanlık olur. Zira inanan insanların bilmesi ve kabul etmesi gereken şey de tam olarak budur. Teknoloji, insanlığı Yaratıcıya galip getirecek değil sadece yaşadığı hayata pratik çözümler sunacak bir gerçekliği içinde taşır. Gerisi sadece hayal ve hayalin peşinde harcanan bir ömürdür.

FELSEFEYİ ANADOLU'DA YURTLANDIRMAK

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

İslam felsefesinin özgünlüğünü meşşai, işraki ve ekberi öğretilerin oluşum ve gelişim süreçlerinde görmüştük. Şimdi de Ahmet Yesevi üzerinde duralım ve onun hikmetlerini meşşai, işraki ve vahdet-i vücud öğretileri bağlamında okuyalım.

Ahmet Yesevi'nin görüşleri, Muhyiddin İbnu'l-Arabi'nin vahdet-i vücud öğretilerinden çok önce doğmuştur. Ahmet Yesevi, İslamiyet'in ilk dönemlerinde Hallac-ı Mansur gibi âlimler çevresinde görülen "vahdet", "tecelli" ve "fena" kavramlarına dayalı bir temellendirme yapar. Bu da daha sonra İbn Arabi tarafından "ekberi" gelenek adı altında felsefi bir öğretiye dönüştürülür.

Yesevi ve Yusuf Has Hacıp gibi âlimlerle birlikte Arapça ve Farsçanın yanı sıra İslam felsefesinde Türkçe düşünüş başlamıştır diyebiliriz. Bu âlimler sayesinde Türkçe, bir din ve bilim dili hâline gelir. Ali Canip Yöntem'in dediği gibi "Dil kelimelerden ibaret değildir. Milletlerin oluşumunda dilin ve edebiyatın çok önemli bir yeri vardır. Milletleri birbirinden farklı kılan dilin felsefesidir." Tabii, Türk kültür tarihinde devamlılık hâlinde tek ve süreğen bir Türkçe felsefe olduğunu söylemek zor ama geçmişte bilgi, bilim, teknoloji kurgusunu yaparak bir medeniyet tesis edilmesi sürecinde âlimlerimizin neyi, hangi dil ile söylediğini, ne yapmayı dilediğini ve neyi yapabildiğini incelemek gerekir.

Bu bağlamda Kaşgarlı Mahmut'un *Divanu Lugati't-Türkü*, Yusuf Has Hacıp'in bilinen en eski Türkçe mesnevisi *Kutadgu Bilig'i*, Edip Ahmet Yükneki'nin *Atabet'ül Hakayık*'ı kurucu metinlerdir. Yesevi, kendinden önceki bu eserlerin açtığı yolda Türkçe bir metafizik sistem oluşturmaya çalışmıştır. Nitelikli âlimlerden İslami disiplinleri tahsil eden Yesevi, şahsiyetli bir Müslüman bireyselliğinin fıkhi boyutunu Ebu Hanife'yle, özgürlükçü teolojiyi de İmam Maturidi'nin öğretisiyle temellendirmiş ve bunu göçer Türkmen obalarının kolayca anlayacağı "hikmet" dediğimiz beyitlerle anlatmıştır. Artık Türkçe, Korkut Ata'dan Kaşgarlı Mahmut'a, Ali Şir Nevai'ye, Ahmet Yesevi'ye, Hacı Bektaş Veli'ye, Sarı Saltık'a, Yunus Emre'ye, Aşık Veysel'e

ve Nazım Hikmet'e kadar ulaşan sürekli bir akışa geçmiştir. Dolayısıyla "Türkçe felsefe" dediğimiz şey, aslında Türkistan, Türkiye hattında üretilen varlık, bilgi ve değere dair düşüncenin yaşayan ve halk arasında kullanılan dilin tecrübesiyle yeni bir felsefe ortaya koyma çabasıdır.

Yesevi'nin Türkçeyi bir din dili ve hakikat dili hâline getirmesini son derece önemsiyoruz. Çünkü o, Farsça ve Arapça bilmesine rağmen Türkçeyi kullanmış, Türk felsefesinin kurucu âlimlerinden birisi olmuştur. "Halk tecellisini şair dilince eden bu âşık koca" Türkistan'da temelleri atılan Türkçe düşünüş ve Türkçe deyişlerle Türk-İslam metafiziğini anlaşılır ve yaşanabilir bir şekilde ileterek "Anadolu mayası" diye nitelendirilmeyi hak etmiştir. Onun ortaya koyduğu sistemi Anadolu'da dile getiren Yunus Emre'dir. Bu iki âlim, abid ve arif, son derece girift meseleleri yani soyut bilgeliği, doğru ve kesin bir kavrayış ile kavramış ve bunları hikemî sözlerle geniş halk kitlelerine oldukça sade ve anlaşılır bir dil ile sunmuşlardır. Diğer bir ifadeyle Yesevi, Türkçeyi hakikat dili hâline getirerek Türk-İslam düşüncesinin eksenini belirlemiştir. Yunus Emre de onun ortaya koyduğu perspektifi yeniden yoğurarak Anadolu insanının idrakine sunmuştur.

Türkçe felsefe hususunu biraz açalım. Helenistik felsefede Grekçe bilim ve felsefe diliydi. Helenistik felsefe Antik Yunan, Bizans, Mısır ve Babil kültürlerini sentezleyen Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi filozofların tasavvurudur. Muallim-i Sani diye bilinen Farabi ve diğer Müslüman bilim insanları, Helenis-

tik kültürün yanında kadim gelenekler olan Hind, Sasani/Fars, Çin ve Harran bölgesindeki Sabii kültür verileriyle de yüzleştiler. Bunları Hz. Muhammed'in getirdiği yeni sistem çerçevesinde okuyup yeniden ve özgün bir şekilde felsefi olarak yorumlayan Farabi, İslam felsefesinin kurucu geleneği olan meşşailiği sistematize eden filozoftur. O, "hakikat mektebi" tasavvuruyla Doğu'da felsefeyi yeniden üretmiş, felsefeyi asli yurduna (Mezopotamya, Horasan, Türkistan) geri getirmiştir. İbn Sina ise hikmetü'l-meşrikiyye yani "Doğu felsefesi" ile bunu bir adım daha ileri taşımıştır. İsraki öğretisi ve ekberi gelenek ile birlikte Arapça artık bilim dilinin yanı sıra felsefe dili de olmuştur. O kadar ki İslam kültürü ve medeniyetinin bilim tarihi verilerinin İspanya üzerinden Avrupa'ya nakli, buradaki ilmî dirilişi ve kültürel uyanışı (Rönesans) tetiklemiştir. Batı bilim ve sanayi devrimi bu sürekliliğin göstergesi olarak da okunabilir.

Yesevi'nin Türkçe Tanrı, evren, insan irtibatını hikmetli sözlerle sade ve anlaşılır bir şekilde sunmasına dönecek olursak karşımıza "mug" ve "mugan" kavramı çıkar. Aristoteles'ten önce Mezopotamya coğrafyasında özellikle İran civarında felsefe öğreten insanlar olduğunu ve bunlara mugan dendiğini hatırlayınca, bölgenin felsefi birikimi daha da netleşir. Ahmet Yesevi, İslam öncesi dinî geleneklerden Zerdüştlük'te dinî lider olan "pir-i mugan"ı, "insan-ı kâmil" anlamına dönüştürür. Yesevi, *Divan-ı Hikmet*'in "Pir-i mugan Hak Mustafa bi-şek bileng" beyitindeki ifadesinde görüldüğü üzere İslam Peygamberi'ne işaret

eder. Onu taliplerin yol başçısı olarak tanımlar. Bir başka beyitte ise onun sözlerinin fetva olarak alınması gerektiğini söyler. Bazen Hızır'a bazen de kalp ve canı mamur eden ilk Müslüman Türk hükümdarı olan Karahanlı Sultan Satuk Buğra Han'ın pir-i mugan olduğuna işaret eder. Böylece İslam öncesi inanca dair merkezî bir kavram üzerinden yeni sistemi dönüştürür ve halkın anlayacağı bir şekilde sunar.

O, Türkçe ile "insanlarla aklının yettiğince konuş" ilkesi üzerinde durmuş olur. Teorik iman ilkelerini pratiğe aktarma yollarının nasıl olacağını ve ihsan mertebesine ulaşma yol ve yöntemlerini anlatan bir metafizik sistem oluşturur. Ahmet Yesevi'nin takva, zühd ile özdeşleşen dindarlık anlayışının "kırk makam"ına şeriat, tarikat, marifet ve hakikat gibi dört kapıdan girildiğini, her kapının on makamı bulunduğu söylersek Hacı Bektaş ve öğretisine olan etkisi de ortaya çıkar.

Yesevi, şer'i ilimlerdeki derinliğinin tesirini halkın anlayacağı sade bir dil ile izah ederken temel ilkelerden de asla taviz vermez. Bunu yaparken günümüzde bazılarının yaptığı gibi mugalataya sapmaz, dinî değerlerin istismarına karşı çok ciddi uyarılar yapar. Onun bu tasavvuru Türkistan'dan sonra göç edilen diğer yerlere de taşınmıştır. Bu anlamda varoluşçu bir dindarlık tasavvuru oluşturmak ve dinî değerlerin aşınmaması için neler yapılacağına dair benzer uyarıları Nurettin Topçu'nun yapması, onun yüzyıllar sonra Türkiye'de de etkisinin hâlâ devam ettiğinin bir göstergesi olarak okunabilir.

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

rumeysa MAVİYILDIZ

Anılar, dokunamadığımız ama hissettiğimiz camekânın ardındaki manzaralar gibi. Ulaşmaya çalıştığımız geçmişin izleri dimağımızın kenarında uyukluyorken geçmişle bütünleşmiş nice obje ya da geçmişî hoş bir seda ile sunan nice yıllanmış türkü, o uykunun içinde hâlâ yaşamaya devam ediyor. Ansızın karşılaştığımız bir koku, ses, eşya, insan ve daha nicesi bizi bu uykuya daldırıyor ve mazinin kollarında misafir ediyor. Sokakta ansızın duyduğum “Anne evde saçımı örebilir misin?” sorusu... Okul çıkışı örgülü saçlarının hayalini kuran küçük kız çocuğu, beni bir trene bindirmiş geçmişimin yolculuğunu önüme sermişti. Örgülü saçlar, benim için bayramda sembolleşen şeker, ziyaretler, el öpmeler... Ve birçok şeyden daha öndeydi. Çünkü bayramımın vazgeçilmezi örgülü saçlardı.

Küçük kız çocuğunun sırtı boyunca uzanan örgülü saçları, beni bayram sabahlarına götürüyor. Heyecandan uykuyu uyuttuğum bayram sabahlarım, penceremi açtığımda soluduğum kesintisiz bayram havası, coşkuyla ritimsiz atan kalbim ve en önemlisi de bir hafta önceden alıp yastığımın altında sakladığım kırmızı kurdeleli örgü tokalarım... Tüm bunlar hafızamdan silemediğim bayramın en güzel hâli.

Annemin sıcak parmakları arasında örülen saç tellerim ve uçlarına takılan kırmızı kurdeleli tokalar beni bayrama hazırlamıştı bile. Güne, oyun gibi düşündüğümüz şeker toplama merasimi ile başladım. Ardından kimimiz toprağı, kimimiz de toprağın altındakini sulamak için ellerimizdeki şişeler ile ölümün anlamını bilmeden kabristan ziyaretlerine koyulduk. Çikolata alma aracı olarak gördüğümüz harçlıklar ve daha fazlası bayramın vazgeçilmez ritüelleri olarak görülse de aslında bütün bunlar bir yıl boyunca bayramı bekleyen çocuğun hayalinden fazlası değildir herhâlde. Bayram gününün sonunda ise aile büyüğünün evinde toplaşıp dalınan koyu sohbetler en sağlam bütünlük olabilir. Ardı sıra gelen çay ve tatlı ikramları, şüphesiz dilimde mesken tutmuş, giderilmeyen tatlardı. Annemin ayak altında oynamayın ikazları. Ah, ne tatlı uyarıymış...

Bir saç örgüsüyle başlayan zamanın en yaşanılabilir anlarına uzanan dalgınlık, yine gözlerimin dolmasına sebep oluyor. Hatırladığım her anı, geçmiş ile gelecek arasında kurulmuş köprü vaziyeti görüyor. Böylece uzayıp giden geçmiş konvoyum her detayda farklı duygularla dolup taşmama sebep oluyor. O duyguları tekrar yaşayan kalbim ve beni geçmişe daldıran zihnim, mazinin geri gelmeyeceğini biliyordu elbette. Ama ruhumuzun bir yerlerinde gizlenen hatıralar şüphesiz her defasında kendilerini öyle ya da böyle hatırlatıyor. Bazen bir söz, bazen koku, bazen de bir saç örgüsünün altına gizlenen hatıralar kendini bir şekilde belli ediyor çünkü geçmiş hatırlanmaya muhtaç.

*“Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat Combray’da pazar sabahları Leonie halamın güneydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı.”

Bu köşe, Marcel Proust’un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

EV HER ZAMAN BİR MEKÂN DEĞİLDİR, DEĞİL Mİ?

FADİM ÖZER KASAY

Kaybolduğunda akan hayatı takip et, durağan değil akışkan düşüncelerin peşinden git, der âdeta nehri takip etmemizi öğütleyerek. ”

Charlie Mackesy’nin aynı adlı kitabından uyarlanan animasyon filmi “Çocuk, Köstebek, Tilki ve At”, bu dörtlünün yol arkadaşlığını konu alıyor. Karda kaybolmuş bir çocukla başlıyor film. Buradaki kaybolma, içinde bulunduğumuz yerde ya da durumda kaybolma hissimiz aslında. Bazen işler içinden çıkılmaz bir hâl aldığında ya da anlaşılmadığımızı düşündüğümüzde yolumuzu, yönümüzü tayin edemeyiz ve kaybolma hissi vuku bulur. Bazen de yolumuza bir köstebek çıkar ve tüm bilgeliğiyle nehri takip etmemiz gerektiğini salık verir. Kaybolduğunda akan hayatı takip et, durağan değil akışkan düşüncelerin peşinden git, der âdeta nehri takip etmemizi öğütleyerek.

Çocuk ve köstebek nehre ulaşır nehrin ortasındaki taşların üzerinden kendilerine baktıklarında çocuk, “Tuhaf değil mi, sadece dışımızı görebiliyoruz ama içeride olan hiçbir şeyi göremiyoruz.” der. Büyüyünce iyi biri olmak hayali olan bir çocuktan bilgelik dersinin ikincisini böylece almış oluruz biz yetişkinler de. Büyüyünce kaçımız iyi bir insan olmayı hayal etti ya da bize iyi bir insan olmamızın önemi anlatıldı? Peki bugün biz evlatlarımıza geleceğe dair nasıl bir insan

olmaları gerektiği noktasında neler yapıyoruz? Önce iyi olmalarını mı istiyoruz onlardan yoksa geleceklerini garanti altına alacakları okullarda okumaları ve neticesinde iyi bir iş ve kariyer planlaması yapmalarını mı? Filmi izlerken aslında çocuklardan ziyade biz büyüklere hitap ettiğini düşündüm defalarca. Nehre bakınca sadece dışını gören çocuk, bize aslını bilmediğimiz işler içinde şükretmemiz gerektiğini fısıldıyor muydu acaba diye düşündüm. Bazen perdenin arkasını göremiyoruz ya hani! Bir şeyler yaşıyoruz, bu yaşadıklarımızın arka planını bilmiyoruz. Toz perdesinin bir an önce kalkmasını ve içimizin inşirah bulmasını diliyoruz. Perde kalkınca iyiki’lerimiz artsa da olayların içindeyken hayıflanıyoruz. Perdeninse nerede kalkacağı meçhul.

Köstebek gibi bizim de yol arkadaşlarımızın olduğu muhkem. Yolculuk devam ederken bu yol arkadaşlığına bir de at katılıyor. Atın üzerinde gezintiye çıktıklarında kendisinin ne kadar küçük olduğunu vurgulayan köstebeğe çocuk “Evet ama fark yaratıyorsun.” diyor. Yine alt metin okuması yaptığımızda küçük gördüğümüz yönlerimizle fark oluşturabileceğimizi ima ediyor bize çocuk. Filmi izlerken yer yer felsefe oku-

ması yapıyor gibi hissederken kimi yerde de psikolojik bir okumanın içinde buluyoruz kendimizi.

Atın üzerinden düşen çocuk ağladığında at, gözyaşlarının boş yere akmayacağını, onun gücünü gösterdiğini dile getiriyor. Bu yorum karşısında çocuk, “Bence bana benden fazla inanıyorsun.” deyince at, çocuğa gelişeceğini, hayatın zor olduğunu ama sevildiğini ifade ediyor. At ile çocuk arasındaki iletişim ebeveyn ile çocuk arasındaki iletişim gibi. Köstebek ise büyük babalar gibi sevimli ve nasihatleri yormuyor. Aslında at aynı zamanda güçlü yönlerimiz, köstebek ise küçük yeteneklerimiz izlenimini veriyor.

Filmde tilki pek fazla konuşmuyor, çünkü o örselenmiş duygularımızı temsil ediyor. Malum tilki her masalda ya da filmde hep kurnazlığı simgeler. Hep kötülenmiştir. Burada ise insanın hırpalanmış duygularını ifade ediyor. Tilki genellikle söyleyecek ilginç bir şeyi olmadığını dile getirdiğinde, at dürüst olmanın her zaman ilginç olduğunu belirtiyor. İnsan onuruna yakışmayan davranışlarla çeşitli platformlarda ilginç olmaya çalışan insanlara, dürüst olduklarında ilginç birer birey olacaklarını hatırlatıyor.

Çocuk “Şimdiye kadar söylediğin en cesurca şey ne?” diye ata soru yönelttiğinde, at, “İmdat. Yardım istemek vazgeçmek değildir. Vazgeçmeyi reddetmektir.” şeklinde cevaplıyor onu. Sonra bir fırtına çıkıyor ve fırtına dinince çocuk, “Olamaz, ışıklar nerede? Artık göremiyorum, sanki daha çok yolumuz var gibi.” diye içleniyor. At, “Biliyorum ama sen katettiğimiz yola bak.” diye teselli ediyor onu. Çocuk, hiçbir zaman bir ev bulamayacağını düşünerek hayıflanıyor; tilki ise bu durum karşısında aklın bazen insana oyunlar oynadığını ve hiç umut kalmadığını zannettiğin anlarda sevildiğini, önemli olduğunu ve bu dünyaya kimsenin katamayacağı şeyler kattığını, bu nedenle de dayanması gerektiğini öğütüyor ona.

Filmin sonlarına doğru bir sürprizle karşılaşır ve atın aslında uçabildiğini öğrenirler. At hepsini üzerine alır ve ışıkların yükseldiği yere kadar gelirler. Sonra vedalaşırlar ama çocuk birden döner ve “...ev her zaman bir mekân değildir, değil mi?” der ve bir yıldız kayar.

Şu süreçte anladık ki ev her zaman bir mekân değil; bazen gönüller, bazen bir çocuğun vazgeçemediği oyuncağından hiç görmediği kardeşi için vazgeçmesi, bazen uykusuzluk nedir bilmeden toprağı tırmalayan tırnaklarmış. Hepimiz oturduğumuz yerde evsiz kaldık, sıcacık evlerde üşüdük, hâlimizden utandık. Son günlerde yaşadıklarımızın bir özeti sanki bu film. İşler içinden çıkılmaz bir hâl aldı ve hepimiz insan

Film Künyesi:

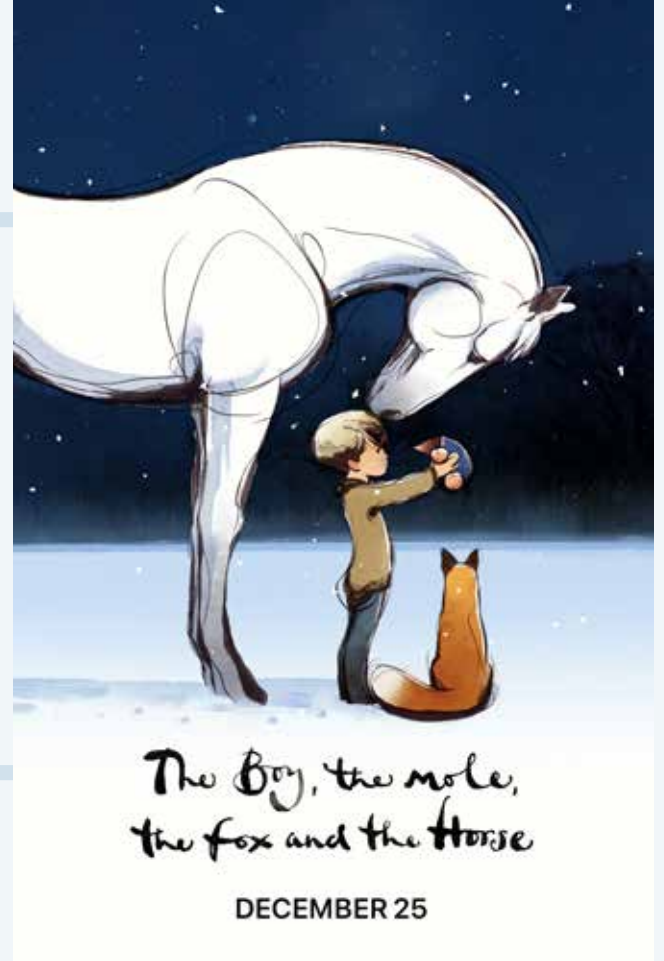
2022 / 34dk / Animasyon

Orijinal Adı: The Boy, the Mole, the Fox and the Horse

Yönetmen: Peter Baynton, Charlie Mackesy

Senaryo: Jon Croker, Charlie Mackesy

Ülke: İngiltere, ABD

yönümüzle enkazların arasında kaybolduk. Enkazın tozu doldurdu boğazımızı, yutkunamadık, hâlâ da zor yutkunuyoruz. Hepimiz bir nehre ihtiyaç duyduğumuz günlerden geçiyoruz. Ama aynı zamanda içinden geçtiğimiz bu süreçte küçük gibi görünen şeylerin nasıl büyük etkiler yarattığını görmüş olduk biz de. Bir sıcak çorbanın kıymetini, bir olup seslenince nasıl güçlü bir ses olduğumuzu, önemsemediğimiz ne varsa hepsinin önemini anladık. Küçücük evlatlarımızın kumbaralarında biriken paraların milyon dolarlardan daha çok olduğunun idrakine vardık.

Ne çok yardım istedik ne çok yardıma koştuk. Umut ettik, vazgeçmekten vazgeçtik.

Kitabın yazarı Charlie Mackesy bir söyleşisinde, “Eğer bir kedi görmediyseniz onu tarif etmek çok zordur, kediye tarif etmek gibi bu kitapta geçenleri tarif etmek.” diyor. Yazarın ifade ettiği gibi bu yaşananları anlamamız, tarif etmemiz mümkün değil elbet, ancak hepimiz bütün mekânların ve sınırların üstünde bir güçle bir araya geldik, bir olduk. Eskiler der ya hani kara gün kararıp kalmaz diye, inşallah zor olsa da hepsi geçecek.

Eskilerin ocuklara rakamları öğretmek için farklı farklı ifadeler kullandığına, onların diline yaklaşmaya çalıştığına şahit olmuşsunuzdur. Bir, iki, üç, dört, beş yerine ellerindeki parmakları göstererek bir, eki, u, dört, baş derler. Bu sebepten olsa gerek dört rakamı ile “drtmek” fiilinin bir bağlantısının olup olmadığı hep merak konusudur. İlle de bir bağlantı kurmak gerekirse elbette bir anlam verilebilir ancak etimoloji böyle bir ilişkinin mümkün olmadığını söylüyor.

Dört rakamı matematiğin dışında kültürel gelerimizde de sık sık karşımıza çıkar. Mesela, bir için kusursuzluğunu ifade etmek için “dört dörtlük olmalı” deriz. Dört başı mamur, dört dönmek, dört köşe de kullanılan deyimlerden bazıları.

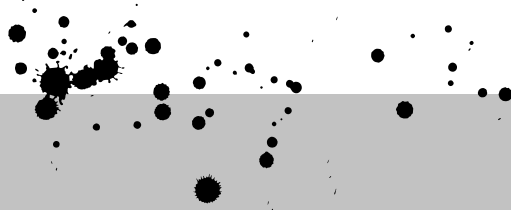
Tabiatıta çoğu unsur dörde bölümlenmiş. Mesela mevsimler dört tanedir: İlbahar, yaz, sonbahar, kiş. Temelde dört yön vardır: Kuzey, güney, doğu, batı. Kâinat ise dört temel elementten oluşur: Ateş, hava, su, toprak.

Dört kelimesinde –bilmem farkında mısınız– bir sistemlilik, bir bütün olma durumu, bir tabiiilik hâkim. Bu bilgiler bir yana, dört kelimesi ifade zorluğundan mı yoksa içindeki seslerden mi bilinmez yabancı bir dilden gelmiş hissiyatı uyandırır. Ama dört, Türkçe bir kelimedir. Orhun Yazıtları’nda “trt” olarak kullanılmış. Sylene söylene “trt” olmuş “dört.”

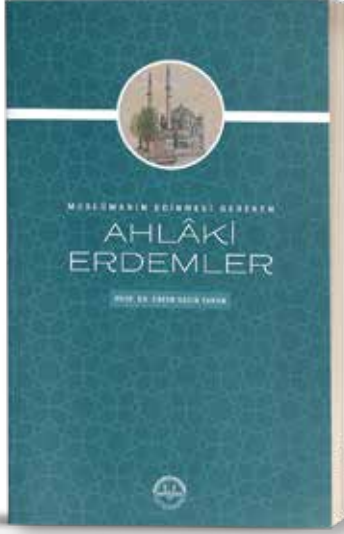
Dört kelimesinin sadece Türkçesini değil Farsçasını hatta Fransızcasını da farkına varmadan kullanırız. Farsça dört demek olan “ehar” kelimesini birkaç alan dışında kullanmayız. Peki, haftanın dördüncü günü olan arşambanın kelime anlamının “dördüncü gün” demek olduğunu, keza “eyrek” kelimesinin “dörtte bir” anlamına geldiğini bilmeyen yoktur sanırım. Bu kelimeler Farsça “ehar” kelimesinden türeyen ve dilimize giren kelimeler. arşı kelimesini de buraya iliştirmekte fayda var. Günümüzde yerini AVM kelimesine bırakmış olsa da arşı-lar kültürümüzde yeri olan ve küçük şehirlerde hayatın merkezi alanlardır. arşı, dört yolun birleştiği yere kurulduğu için bu adı almış. arşı kelimesi, “dört” anlamındaki “ar” ve “yol” anlamındaki “su” kelimelerinin birleşiminden oluşmuş. ereve ve çarmıh kelimeleri de bu minval üzere. ereve, “dört çubuk” demek; çarmıh ise “ar” ve “mıh” kelimelerinden müteşekkil “dört çivi” demektir.

Dört kelimesinin Fransızcası da sessiz sedasız dilimize girmiş. Başta farkında olmadığımız ama irdeleyince anlamından çıkarabildiğimiz “kadro” kelimesi, en yalın hâline bakıldığında Fransızca kare kelimesinden türemiş. Kare ise dört kenarlı. Kadro, “karenin içine giren kişiler” demekmiş.

İzini sürdüğümüz dört kelimesi farklı şekillerde sürekli dilimizin ucunda duruyor. Hâl böyleyken dört kelimesi dört tarafımızı sarmış desek yanlış olmaz herhâlde.

SÖYLENE
SÖYLENE
DEğİşMİş

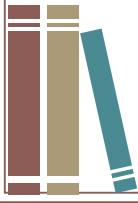
AHLAKİ ERDEMLER
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: SEDA NUR KAYA

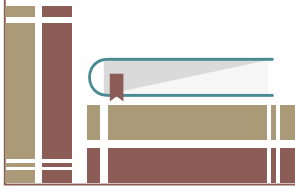
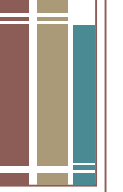

Müminlerin iman bakımından en mükemmeli,
ahlak bakımından en güzel olanıdır.

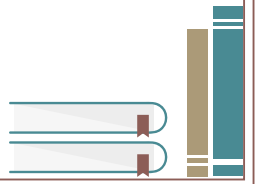
Özgürlük, bir anlamıyla özü gürlüktür; özü, ruhu, karakteri,
gür ve güçlü olmaktır.

Dürüstlüğü karakter hâline getirmiş kimsenin en adil
şahidi, yüzüdür.

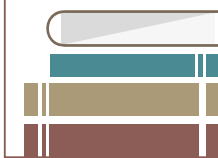
İnsanların yaşadığı acı ve tatlı olağanüstü hâller,
Yunus'un dediği gibi; gün gelir dün olur.

Hayâ ve utanma duygusu, insanlık tarihi boyunca var
olan, bütün peygamberlerin de dikkat ettikleri bir
erdemdir.

Taassup, düşüncenin her alanında hakikatle hürriyetin
düşmanıdır, fikir dünyasında yapılan zulümdür.

İslam medeniyetinin aynı zamanda bir vakıf medeniyeti
olarak nitelendirilmesi, bu ruhun Müslümanlar arasında ne
kadar yaygın ve canlı olduğunun göstergesidir.

Malumat ezberlemekle yetinerek ayaklı kütüphane olan
kimse, o malumatların hamalı olmaktan öteye geçemez.

